

21

~~G 11 23~~

EX BIBLIOTH.
NATIONIS HUNGAR.

VITEBERG.

VI-56

SIGNAT. 1515CCCXIII.

20

Confideratio
DUORUM DISCURSUUM
Quibus
JESUITÆ
SIMPLICIORIBUS
PERSUADERE CONAN-
TUR, UT à LUTHERI DOCTRI-
nâ secessionem faciant,

De qua
Præpotentis DEI Auxilio

In Illustri Salanâ

P R Æ S I D E

JOHANNES GERHARDO
S. Theol. Doctore, & Profess. Publ.

*In disputatione publicâ d. 27. M. Augusti in
Auditorio Theologico instituendâ,*

Rationem reddet

M. SIMON LEISRINGIUS
Leucopetrâ - Misnicus.

J E N Æ

Ex Officina Typographica Tobie Steinmanni,

Anno M, DC, XXV.

Consideratio
DUORUM DISCURSuum

Quibus

LESUITAE
SIMPLICIORIBUS
PERSUADERE CONAN-
TUR, UT A LUTHERI DOCTRINA

de ecclesia non recedant,

De qua

Propositis Dei Auxilio

In Illustri Schola

PRESIDENTIS

IOHANNIS GERHARDO

S. Theol. Doctore, & Prof. Publ.

In disputatione publica a 27. Martii 1627.

Adversus Theologos Lutheranos

Residentem lectorem

M. SIMON LESSINGIUS

Leipzigensis - Millicensis

J E N A

Ex Officina Typographica Tobiae Weimariae

Anno M. DC. XXV.

CONSIDERATIO

Duorum Discursuum

Quibus

JESUITÆ SIMPLICIO- RIBUS PERSVADERE CONAN-

tur, ut à Lutheri doctrinâ seces-
sionem faciant.

THESIS I.

QVANDO Jesuitæ in Colloquium de Religione cum nostris descendunt, eosque permovere conantur, ut relictâ, quam ita vocant, Ecclesiâ Lutheranâ ad gremium Romanæ Ecclesiæ sese conferant, hoc primum tanquam ab omnibus concessum principium præsupponunt. *Ab ascensione Christi in cælum usq; ad ipsius in novissimo die reditû semper fuisse & fore in his terris Ecclesiâ, quæ nullis hæreticorum, Antichristi, aut deniq; ipsius Diaboli machinationibus potuerit vel in posterum etiam possit everti, sed usq; ad finem mundi tanquam petra firmissima persistitura sit inexpugnabilis.*

2. Hoc posito principio quærent: *Ubinam gentium ante Lutherum nostra fuerit Ecclesia? in qua mundi parte? in qua regione? in qua urbe? in quo pago?* Si enim nostra Ecclesia est vera Ecclesia, extra quam nulla est salus, necessarium esse arbitrantur, ut juxta concessum principium nunquam defecerit,

nec unquam defuerint homines, qui doctrinam Augustanæ Confessionis per omnia fuerint complexi.

3. Huic quæstioni dicunt, tripliciter à nostris responderi posse. Vel 1. dicendo, nostram Ecclesiam non minus ante Lutherum fuisse conspicuam in quibusdam mundi partibus ac nunc est. Vel 2. fuisse invisibilem, hoc est, non quidem defuisse unquam Lutheranos, sed ob metum Tyrannidis Pontificiæ in eremis & montium cavernis per aliquot secula latuisse. Vel 3. aperte confitendo, nullos ante Lutherum extitisse Lutheranos ac proinde frustra queri nostram Ecclesiam, Romanam autem Ecclesiam tunc temporis fuisse veram Ecclesiam. Licet enim multis corrupta fuerit erroribus, quia tamen fundamentum salutis retinuerit illesum, nihil ob stare, quò minus dicatur vera Ecclesia.

4. Nullam harum responsionum quæsito satisfacere, regerunt. Non primam; 1. quia ex nullo authore constat, in quam orbis regione ante centum annos Lutheri doctrina fuerit prædicata, proinde gratis ac temerè id affirmari. 2. quia reclamet ipse Lutherus, qui passim in scriptis suis, præsertim in libro contra Hans Wurst/ testetur, suam doctrinam tunc temporis orbi Christiano planè fuisse incognitam, sed, primum lucem Evangelii in Germania accendisse, imò se valdè dubitare, an Germania unquam audiverit verbum Dei.

5. Non secundam. 1. quia si multi Lutherani ob metum Tyrannidis Pontificiæ in eremo latuissent, hoc profectò nos edocerent Historici, qui omnium Tyrannorum persecutiones & ubi terrarum interea Ecclesia sedem suam habuerit, summâ diligentia annotarunt. Cum verò de ejusmodi persecutione apud omnes Historicos altum sit silentium, hoc quoque magnâ temeritate affirmari. 2. quia evidenti ratione evinci possit, hoc esse commentum. Si enim multi fuissent ante Lutherum Lutherani, illi mox audire ipsius prædicatione sturnatim ad illum confluxissent, ingenuè testando, se antea idem credidisse, id quod etiam factum non esse nemo dubitet.

6. Non tertiam. 1. quia contraria sit sacris literis, quæ ita describunt Ecclesiam, ut facile appareat, sitne fallibilis an infallibilis (an possit errare, nec ne) quid enim clariùs illis dicit Joh. 16. v. 13. Spiritus sanctus docebit vos omnem veritatem. 1. Tim. 3. v. 15. Ecclesia est columna & firmamentum veritatis? Hæc & similia
locus

loca (inquiunt) non possunt eludi distinctione articuloꝝ in principales & minùs principales, quasi sufficiat, Ecclesiam in principalibus vel fundamentalibus articulis fidei à veritate non aberrare. Neg, enim apparet, quomodo Romana Ecclesia possit excusari, quæ non minùs olim tempore Patrum & Scholasticorum, quàm hodierno tempore multa habuit dogmata, quæ nos tanquam idololatrica palàm execremur. Si fuerunt idololatrica, certè fuerunt ejusmodi, quæ fundamentum salutis planè everterunt. Ubi ergo tum fuit Ecclesia?

7. 2. Quia repugnet ipsi Luthero, qui non uno in loco multis verbis contendit Ecclesiam non posse in minimo articulo errare, quod si contingat, tunc statim desinere esse Ecclesiam & contrà degenerare in Synagogam Satana.

8. 3. Quia hanc sententiam refellat ipsa Confessio Augustana, quæ art. 7. definit Ecclesiam, quod sit congregatio Sanctorum, in quâ Evangelium purè docetur, & Sacramenta legitime administrantur. Si hoc verum est, Romana Ecclesia, in qua non minus olim quàm hodie Evangelium non fuit purè predicatum, nec Cæna Dominica juxta institutionem Christi, ut à nobis asseritur, legitime fuit administrata, non potuit esse vera Ecclesia.

9. 4. Denique quia contra hanc sententiam pugnet unanimis consensus sanctorum Patrum, qui nihil magis inculcant, quàm unam esse Ecclesiam, extra quam sint omnes heretici, sive impugnantes articulos principales, sive minùs principales, nec unquam cæterum Donatarum, Pelagianorum, Petrobrusianorum, Apostolicorum & similium dignantur nomine Ecclesie.

10. Huic argumento quod putant esse ἀδιάλυτον addunt aliud, quod non minoris judicant momenti ac roboris, videlicet nos circulum committere in solvendâ istâ questione. Unde scis Scripturam esse verbum DEI? Illud sic ostendere nituntur. Quando urgemur, unde efficaciter & indubitanter noverimus, Scripturam sacram tam in generali quàm in speciali esse verbum Dei: Ex internâ, respondemus, testificatione Spiritus, qui hanc Scripturam in corde meo iudicat divinam & Canonicam. Quare, inquiunt illi, id quod iste iudicat Spiritus, est verum? dicimus, quia est Spiritus sanctus. At, regerunt illi, fortassis Cacodæmon est. Nequaquam, respondemus, quia in Scripturis Spiritus sanctus credentibus

ribus est promissus. In quâ verò Scriptura inquirunt? respondemus Joh. 16. v. 13. Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Cap. 10. v. 27. Oves meae vocem meam audiunt. At unde scimus, hanc Scripturam in particulari esse Canonicam nisi ex interna testificatione Spiritus; atq; ita internam nostram Spiritus testificationem esse à Spiritu sancto credimus per aliquam Scripturam, quam tamen non aliunde efficaciter ac indubitanter novimus esse divinam, quàm ex illâ eadem internâ Spiritus testificatione; & sic incidimus in circulum, ex quo ipsorum iudicio non possumus exire.

11. Nec facit ad rem (inquirunt) si quis objiciat, internam illam testificationem Spiritus sancti esse instar primi alicujus principii, ac proinde de istius veritate nihil quicquam esse dubitandum, etiamsi aliunde non possit probari. Hoc nihil valere dicunt. Quemadmodum enim prima principia à nemine sanæ mentis vocantur in dubium, ita ejusmodi inspirationes Spiritus sancti uniformiter ab omnibus acceptantur, quod tamen in hac re non verificatur. Verbi causâ. Luthero initio predicationis suæ, quem adhuc hodie multi sequuntur, Spiritus dictabat, Epistolam Jacobi esse stramineam, Calvino contrâ esse Apostolicam. Sic hujus Sectatoribus Spiritus dictat multos libros N. T. esse Canonicos & divinos, qui tamen Lutheranis videntur Apocryphi. Hæc diversitas (inquirunt) ostendit, nullam fiduciam collocandam esse in illâ internâ inspiratione Spiritus, quatenus talis, nisi juxta infallibilem aliquam regulam, puta Ecclesiasticam auctoritatem, examinetur.

12. Quòd nos vicissim in eadem quæstione ipsis objicimus circulum, parùm dicunt habere momenti. Facile enim sese expedire posse putant, quando Ecclesie auctoritatem apud illos, qui Scripturam sacram non recipiunt, multis credibilibus argumentis aliunde probant, ut ex antiquitate, consensu gentium, miraculis, successione Pontificum in Cathedra Petri, ipso deniq; Catholice Ecclesie nomine, è quibus argumentis etiam Augustinus utatur contra Manichæos, in eisq; simplicitatem cudendi constituat, ut videre sit in libr. contr. Epist. fundamenti.

13. Hi sunt Jesuitarum discursus, quibus ad Lutheri doctrinam abjiciendam & Evangelicam Ecclesiam deserendam.

fin.

simpliciores permovere nituntur. Ac sanè testis est experientia, spinosis illis quæstionibus quosdam turbari, quò minùs in simplicitate doctrinæ Evangelicæ, quam clarissimâ luce in verbo Dei refulgere cernunt, quieti & immoti persistant.

14. Rectè quidem faciunt, qui à Jesuitis hujusmodi quæstionibus exercentur, quòd exemplo Beroënsium Act. 17. v. 11. inquirunt, *an hæc ita se habeant*, quæ ab Evangelicis Doctoribus proferuntur, interim tamen sedulò monendi sunt, ut observent etiam regulam illius scrutini & inquisitionis ibidem à Luca additam.

15. Costerus in Enchirid. p. 59. scribit, *Beroënses scrutatos fuisse, an majorum doctrinæ & interpretationi Paulus & Silas consona dicerent*. Sed & textus & rei ipsius evidentia huic opinioni manifestè repugnant, disertè enim additur, καὶ δὲ ἠπείγουσαν ἐπιμαρτυροῦντες τὰς γραφὰς, *quotidie scrutantes Scripturas*, secuti scilicet præceptum Christi. Johan. 5. v. 39. *Scrutamini Scripturas*. Si Beroënses scrutati fuissent, an doctrina Apostolorum conveniret cum proximis majoribus, nunquam profectò eam recepissent. Quæ enim convenientia superstitionis Ethnicæ & traditionum Judaicarum, quibus innutriti fuerant Beroënses, quasve à majoribus suis acceperant, cum doctrina Apostolica?

16. Ad unicam igitur, eamque certissimam veritatis regulam videlicet ad scripta Mosaica & Prophetica contulerunt & examinarunt doctrinam Apostolorum, de quo Scripturæ Canone Chrysostom. hom. 13. in 2. Corinth. sic differit. *Habemus à πάντων ἀρετῶν ζῶντων καὶ γνώμων καὶ κἀνονία exactissimam trutinam & gnomonem & regulam divinarum inquam legum assertionem, ideo oro & obsecro vos, ut relinquatis, quid huic aut illi videatur, deq; his à Scripturis omnia inquiratis.*

17. Beroënsium igitur vestigiis ut insistant, sedulò monendi sunt, qui de antiquitate doctrinæ Evangelicæ (quam novitatis nomine suspectam ipsis reddere conantur Jesuitæ) inquirere cupiunt, postmodum etiam Ecclesiasticorum Scripturum temporibus Apostolicis proximorum testimonia conquirere poterunt, ita procul dubio eveniet ipsis idem, quod Clarissimo Jcto Johanni Wolfio in hoc ipso negotio olim contigit.

18. Is verò in Præfat. tomi 1. Lection. memorab. de se-
ipso sic scribit: Cum ante hæc tempora etiam magna eruditionis &
sapientia viros in causa religionis vacillare & nunc mutare, nunc
verò abnegare priorem fidem suam, in qua nati, baptizati & educa-
ti fuerant, viderem, cœpi & ego de anima mea salute esse sollicitus &
cum doctis piisq; viris de hac re sapius conferre. Precatus igitur
Deum cum Davide, ut avertat oculos meos à vanitate, ne similis fie-
rem descendantibus in lacum, sed ut confiteri ipsi (Domino) possem
in Ecclesia magna, diligenter primùm ex sacris literis, deinde san-
ctis Patribus, aliisq; historiis, quas undiquaq; comparare & re-
perire poteram, de rei veritate disquirere cœpi, ad quam rem non
parùm mihi commodabant peregrinationes, frequentes illustrium
ac celebriorum terræ locorum visitationes & legationes. Nam
sicubi in curiis & aulis Imperatoris & Regum Gallie, Navarra,
Angliæ & Polonia, ut etiã Principum passim & Conventibus Imperii
ob expedienda negotia sæpè per menses aliquot commorandum fuit,
ne inane periret tempus, interea omnigenas Imperatoris, Regum,
Monasteriorum, Collegiorum, Universitatum, Civitatum & docto-
rum virorum Bibliothecas, librosq; perlustravi. Et multos, quos
habere non potui, non sine sumtibus ex molesto & longinquo itinere
missis literis comparare non destiti, solusq; & unus ac sine adminicu-
lo cujusquam hominis perlegi & ex eis hoc opus congeffi. Gustum
igitur dulcedinis ex veritate percepto tandem ad inquirendum al-
tius eam & rimandum relictis omnibus penè negotiis Politicis &
Aulicis unicè huic me dedicavi & sollicitè statum Ecclesiæ antiquæ
& hodiernæ non absq; magnis laboribus & sumtibus indagavi.
Quibus dum sedulo incumberem & tot tantasq; querimonias & de-
testationes omnifariorum abusuum tam in Republica, quàm præci-
puè in Ecclesia, Patrum & gravissimorum autorum aliorum
penè infinitorum offenderem, cœpi memoriæ causâ colligere & co-
servare hujusmodi testimonia & auctoritates. Postea subjun-
gens aliorum de thesauro istarum lectionum judicium, re-
fert, ipsos censuisse, nullum esse dubium, quin si multi, qui in Papa-
tu vivunt, cognitum atq; exploratum haberent, quid esset veritas
& quod nonnulla mera essent hominum figmenta, totq; vitiis & abu-
sibus pleraq; referta, multaq; vel questus causâ vel dominandi libi-
dine excogitata, seriò ipsimet miseram suam sortem deploraturi
essent,

essent, si docerentur, quâ esset incedendum, ne à veritate fidei aberrantes seipsos salute defraudarent, id quod memorabili exemplo amanuensis sui in Schola Jesuitarum Fuldensium instituti confirmat, qui in describendo isthoc opere magis magisque animadvertens, quod Papatus & Religio Ecclesiæ Romanæ planè ab Apostolorum semita declinasset, quid item Lutherus docuisset, ad doctrinam Evangelicam accesserit.

19. Hisce ita præmissis descendemus ad considerationem discursuum istorum Jesuiticorum. In priore tanquam certum & immotum principium præsupponitur, *ab ascensione Christi usq; ad ipsius in novissimo die reditum semper fuisse & fore in his terris Ecclesiam, quæ nullis hæreticorum, Antichristi, aut ipsius Diaboli machinationibus everti potuerit, atque eo præsupposito quæritur, ubi nostra Ecclesia ante Lutherum fuerit?*

20. Respondemus ad hunc discursum, Primò idem illud I. Johanni Baptiste N. Test. Ministerium inchoante, Christo Jesu & Apostolis ipsius à Pharisæis olim objici potuisse ac reipsâ etiam objectum fuisse. Poterant omninò Pharisæi flagitare, ut ostenderetur unus aliquis cætus, qui sinceritatem doctrinæ, prout ea à Christo & Apostolis prædicabatur, publicè fuerit professus, qui opposuerit se corruptelis Pharisæicis, in qua pura doctrina Mosaica & Prophetica sine humanis figmentis & erroribus fuerit conservata.

21. Poterant ergo eodem modo argumentari. *Præter Judaicam & Ethnicam nulla fuit hætenus in mundo religio. Quod si juxta doctrinam Christi & Apostolorum Judaica religio, prout publicè in populo Judaico sonuit, est corrupta & multis erroribus contaminata. Ergò vera Ecclesia defecit ac vera fides desit, aut si rum extitit, petimus ostendi, in qua mundi parte, in qua regione, in qua urbe, in quo pago fuerint homines, qui doctrinam Christi & Apostolorum per omnia fuerint amplexi.*

22. Quicquid huic Pharisæico argumento pro Christo & Apostolis responderi potest, idem etiam argumento Jesuitico, quod contra nostram Ecclesiam urgetur, responderi potest & debet. Ut enim Johannes Baptista prædicatione suâ *convertit corda patrum ad filios* Luc. I. v. 17. hoc est, à traditione proximorum majorum ad veram antiquitatem, ad primorum Patrum

B

trum

trum doctrinam, adeoque ad revelationem divinam in Mosai-
cis & Prophetis scriptis traditam provocavit, ut hac ratione
corda antiquissimorum patrum ad filios iterum converteren-
tur & in confessione sinceræ doctrinæ esset consensus: ita &
nos provocamus ad veram Apostolicæ doctrinæ & Ecclesiæ
antiquitatem, quæ in scriptis Evangelistarum & Apostolorum
clarissimè est proposita.

23. Ut Christus *Scripturas scrutari* & ex illis de doctrina
sua judicari Joh. 5. v. 39. Phariseos & Scribas *in cathedra Moysi
sedentes*, id est, quatenus doctrinæ Mosaicæ conformia docent
(uti L. yranus in cap. 23. Matth. Biel 4. sent. dist. 1. q. 4. art. 3. Lu-
cas Brugensis in comm. rectè exponunt) audiri Matth. 23. v. 3.
contrà verò *à fermento Pharisæorum*, id est, falsâ ipsorum doctri-
nâ Mosaicæ contrariâ, eiq̃ue superadditâ caveri Matth. 16.
v. 6. & 12. seriò jubet: ita & nos auditores nostros hortamur, ut
Scripturas sedulò scrutentur & ex illis de doctrina nostra judi-
cium faciant; ac Prælatos Ecclesiæ audiri jubemus sedentes in
cathedra Apostolorum, id est, quatenus conformia doctrinæ
Apostol. in Scripturis expositæ proponunt, sed *à fermento tradi-
tionum & corruptelarû* superaddito cavendum esse docemus.

24. Ut Apostoli protestati fuère, *se nihil docere extra ea,
quæ Moses ac Prophetæ locuti sunt futura* Act. 26. v. 22. se prædicare
*Evangelium jam ante prænunciatum per Prophetas in Scripturis
sacris* Rom. 1. v. 2. ac proinde ex illorû scriptis de doctrina sua
judiciû fieri, eamq̃; sepositis errorib. in Ecel. Judaica à Phariseis
superadditis acceptari voluerunt: ita & nos protestamur, quòd
nihil doceamus extra ea, quæ Moses & Prophetæ, Christus &
Apostoli in Scripturis sunt locuti, ea igitur jubemus acceptari
sepositis erroribus, qui in Ecclesia Romana superioribus seculis
progressu temporis huic doctrinæ supervenerunt.

25. Unicum illud huic *ἐνστάσι* specie quadam opponere
possunt. *Diversam esse rationem Ecclesiæ in N. & Synagoga Ju-
daica in V. T. illam fore perpetuam, hanc verò defecisse & deficere
debuisse.* Sed breviter respondemus, non esse hoc loco quæstio-
nem de Ecclesiæ perpetuitate, sed de Ministerii publici in Eccle-
sia puritate & ab omni errore immanitate, quæ duo accuratè di-
stinguenda esse, paulò post plenius docebimus.

26. Quoad

26. Quoad posterius membrum, eandem esse Ecclesiam
Israëliticam & Christianam rationem multis evidentibus argu-
mentis confirmari potest. Quoties ipsimet Pontificii à statu Ec-
clesiæ Israëliticæ ad statum Ecclesiæ Romanæ argumentantur,
præsertim quâdo de visibili Ecclesiæ capite, Pontifice Romano,
quæstio est, quem cum summo Sacerdote V. T. comparant? præ-
supponunt igitur Israëliticæ & Christianæ Ecclesiæ confor-
mitatem.

27. Sed hæc *κατ' ἀνθρώπων* dicuntur. Quod ad rem ipsam
attinet, dicimus, non posse ostendi absolutas promissiones Ec-
clesiæ visibili in N. T. datas de omnimoda puritate & libertate,
ab omni errore, sed omnes promissiones Ecclesiæ tam Nov.
quàm V. Test. datæ sunt conditionales, si scilicet permanserit
in sinceritate doctrinæ in verbo divinitus revelato ipsi com-
mendatæ.

28. Quod promissiones Ecclesiæ V. T. datæ fuerint con-
ditionales, non opus est probari, quia conceditur ab adversariis,
idem igitur de Ecclesia N. T. probandum restat. Id verò liquidis-
simè docet Apostolus in Epistola ad Romanam Ecclesiam scri-
ptâ, quæ unicè illud privilegium non errandi hodie sibi vendi-
cat. Rom. 11. v. 19. *Dices, fracti sunt rami, ut ego inserar, v. 20. Bene,
propter incredulitatem fracti sunt, tu autem fide stas, noti altum sa-
pere, sed time, v. 21. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne
fortè nec tibi parcat, v. 22. Vide ergo bonitatem & severitatem Dei,
in eos quidem qui ceciderunt, severitatem: in te autem bonitatem, si
permanseris in bonitate, alioquin & tu excideris.*

29. Argumentatur in his verbis Apostolus ab Ecclesia
Judaica ad Christianam, non solum ut à pari, sed etiam ut à mi-
nori ad majus. Quò enim uberior est Dei gratia & quò illustri-
ores sunt promissiones, eò atrociores pœnæ & tenebræ densiores
contemptoribus verbi sunt metuendæ. Si Romana Ecclesia re-
ctè convincitur periculo excisionis obnoxia exemplo Ecclesiæ
Israëliticæ, utique etiam eodem exemplo rectè convincitur pe-
riculo erroris obnoxia, minus enim malum est aliquos errores
amplecti, quàm penitus excindi.

30. Idem Apostolus 2. Cor. 11. v. 2. dicit, se Corinthiacam
Ecclesiam, *ut virginem castam desponsasse Christo, metuere verò, ne*
B 2 *Corin-*

Corinthiorum sensus à simplicitate fidei, quæ est in Christo, astutiã Satana dimoveantur, sicut serpens olim Evam seduxit. Johannes illam Ecclesiam, in qua dominatur unctio Spiritus, admonet, ut à seductoribus sibi caveat 1. Epist. 2. v. 18. & expressè addit conditionem v. 24. Si permanserit in vobis, quod ab initio audistis & vos in Filio & Patre permanebitis.

31. Ejusmodi condiciones alibi passim occurrunt. Joh. 8. v. 31. *Si in sermone meo manserit, verè discipuli mei eritis.* 1. Tim. 6. v. 3. *Qui aliter docet & non acquiescit sanis sermonibus Christi & ei, quæ secundum pietatem est doctrina, superbus est, nihil sciens, languens circa quæstiones & pugnas verborum.* Hebr. 3. v. 14. *Participes Christi effecti sumus, si tamen initium substantiæ usq; ad finem firmum retineamus, v. 6. Domus Dei sumus, si fiduciam & gloriam spei usq; ad finem firmam retineamus.* Ac si visibili Ecclesiæ N. Test. absolutè promissum esset non errandi privilegium, quorsum forent admonitiones de cavendis Pseudopphetis Matth. 7. vers. 15. De probandis Spiritibus, an sint ex D & O 1. Johan. 4. v. 1.

32. Si dicas, *particulares quidem Ecclesias errare posse, aliam verò rationem esse Ecclesiæ Catholicæ, quæ sit firmamentum & columna veritatis* 1. Tim. 3. v. 15. *cui promissus sit Spiritus veritatis, qui eam ducat in omnem veritatem* Johan. 14. v. 26. cap. 16. v. 13. Resp. Romana Ecclesia, quæ hodiè privilegium illud unicè sibi arrogat, non est Catholica, sed particularis Ecclesia, non minùs quàm reliquæ Ecclesiæ particulares errori obnoxia, nisi regulam veritatis in Scripturis propositam teneat, siquidem nullum peculiare privilegium pro se adducere potest, quinimò ex Epistola Pauli ad Romanam Ecclesiam scripta manifestè patet, quod ipsa quoque periculo erroris & *Sensarum* sit obnoxia.

33. Quod attinet Catholicam Ecclesiam, eo nomine intelligitur vel universitas electorum, qui omnibus mundi temporibus ac locis vixerunt, vel Ecclesia visibilis, prout comparata est in externo verbi ministerio. Si priori sensu nomen Ecclesiæ Catholicæ accipiatur, libenter fatemur, eam ab erroribus fundamentum salutis concernentibus esse liberam. Electi enim, si vel maximè ad tempus etiam contra fundamentum, errant,

errent, tamen divinâ gratiâ ex erroribus illis iterum eluctantur; si amplectantur errores non repugnantes fundamento, illi igne crucis & tentationum exuruntur, ut salvi fiant quasi per ignem. 1. Corinth. 3. v. 15. ac proinde in hac Ecclesia Catholica electorum potissimum complentur amplissimæ illæ promissiones divinæ.

34. Quod si posteriori sensu nomen Catholicæ Ecclesiæ accipiatur, eam promissiones illæ, cum non sint absolutæ sed conditionales, non reddunt ab omni erroris periculo liberam, neque ex illis evinci potest, quod publicum visibilis Ecclesiæ ministerium perpetuò futurum sit incorruptum.

35. Quid enim fiet clarissimis illis prædictionibus Christi & Apostolorum? Matth. 24. v. 24. *Surgent PseudoChristi & PseudoProphetae & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi* Luc. 18. v. 7. *Cum Filius hominis venerit, putas inveniet fidem in terra?* 2. Thessal. 2. v. 3. *non venit dies Domini, nisi prius venerit in Saecula* (ubi manifestè de generaliore quadam Saecula agitur, particulares enim jamdum contigerant complures) v. 10. *Quia caritatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent, mittet illis Deus efficaces errores.* Apoc. 12. v. 6. *Mulier (typus Ecclesiæ) fugit in solitudinem, ubi habet locum paratum à Deo.* Apoc. 13. v. 8. *Adoraverunt bestiam (Antichristi typum) omnes qui inhabitant terram, quorum nomina non sunt scripta in libro vite Agni.* Apoc. 17. v. 2. *Cum meretrice Babylonica (Antichristi typo) fornicati sunt Reges terra & inebriati sunt, qui inhabitant terram de vino prostitutionis ejus.*

36. Hæ prædictiones non minùs à Spiritu sancto editæ sunt, quàm amplissimæ illæ promissiones ac evidenter docent, fore tempus, quo totius visibilis Ecclesiæ ministerium publicum futurum sit corruptum, uti paulò post latius demonstrabitur.

37. Promissiones igitur illæ de conservatione in veritate, de assistentia Spiritus sancti perpetua &c. sunt conditionales. Tunc enim Ecclesia visibilis in veritate conservatur, inque omnem veritatem à Spiritu sancto ducitur, quando *caelestis Patris* obsequentem filiam, *Christi* Salvatoris sui obsequentem sponsam & *Spiritus sancti* obsequentem discipulam sese præbet

bet Joh. 8. v. 31. cap. 10. v. 27. quando vestigiis doctrinae Apostoli-
cae fideliter insistit; quatenus verò à doctrina Apostolica exor-
bitat, nec sequitur mediatum illum Spiritus S. ductum per ver-
bum, eatenus non amplius est pura & sincera, interim ta- en-
puritatis sunt certi gradus, nec statim desinit esse Ecclesia, licet
desinat esse pura.

38. Quod Ecclesia visibilis dicitur *columna & firma-
mentum veritatis*, inde accidit, quia nusquam in genere humano
lucet veritas nisi in Ecclesia, interim tamen ex eo non potest
colligi, quod publicum visibilis Ecclesiae ministerium semper
sit omninò incorruptum. Dicitur etiam *columna & firma-
mentum veritatis*, quia custodit veritatem Prophetis & Apo-
stolicis scriptis comprehensam, transmittit eam ad posteros sua
commendatione ac de veritate & certitudine Scripturae testa-
tur, quo respectu dicitur *extructa super fundamentum Prophe-
tarum & Apostolorum* Ephes. 2. v. 20. eatenus etiam omninò audi-
enda est vox Ecclesiae. Sed ex eo non sequitur, quod in hoc *agro
Dominico* non possint simul crescere *zizania* errorum, puritati
doctrinae coelestis intermixta Matth. 13. v. 25. Excitat autem Deus
fideles operarios, per quos infelix illud lolium sive in primo sta-
tim flore, sive postquam diu intermixtum fuit tritico, eradicat,
id quod Ecclesiae Judaicae ministerio Christi & Apostolo-
rum, Ecclesiae verò Christianae ministerio Lutheri & Synergo-
rum ipsius contigit.

39. Firmum igitur ac fixum esto, respectu habito ad pu-
ritatem & libertatem ab omni errore nullum esse discrimen,
inter promissiones datas Ecclesiae Veteris ac Ecclesiae N. Test.
Unus utrobique Ecclesiae sponsus, una *eademq; fides, unus Spiritus,
una spes*, una confessio, una coelestis *hereditas* Ephes. 4. v. 3. &
seqq. ac civitas una, licet in externis ritibus accidentaria quæ-
dam differentia occurrat, sicut Augustinus in libris de civitate
Dei latè probat.

II.

40. Atque hoc est primum responsionis nostrae ad Je-
suiticum discursum membrum. Alterum hoc esto. Quando
inter eos, qui sunt in Ecclesia, id est, qui Christum profitentur
& Scripturas utriusque Testamenti amplectuntur, de sincerita-
te ac puritate doctrinae quaestio est, tunc ex principio commu-
ni, hoc

ni, hoc est, ex Scripturis sacris disputandum est, seposita paulisper quaestione de Ecclesia.

41. Si gentilis de veritate doctrinae Christianae quaerit, cum eo non potest in primo statim congressu ex Scripturis sacris disputari, eas enim nondum agnoscit esse à Deo editas, deducendus igitur est ad testimonium Ecclesiae primitivae, à qua Ecclesia hodierna testimonium suum de libris Canonicis mutuatur.

42. Sed quando in ipsa Ecclesia, id est, inter eos, qui Christum profitentur, & Scripturas sacras utrinque amplectuntur, de sinceritate doctrinae quaestio est, tunc non potest fieri initium à loco de Ecclesia, utraque enim pars verae & sinceræ Ecclesiae titulum sibi arrogat, sed ex Scriptura petendum, utra pars reverà illum obtineat.

43. Quà de re pii veteres sic differunt. Augustin. in lib. de unit. Ecclesiae cap. 2. *Inter nos & Donatistas quaestio est, ubi sit Ecclesia? quid ergo facturi sumus? in verbis nostris eam quaesituri sumus, an in verbis capitis sui Domini nostri? puto quod in illius verbis eam quaerere debeamus, qui est veritas & optimè novit corpus suum.* Lib. ejusd. cap. 3. *Sunt certè libri Dominici, quorum auctoritati utriq; credimus, utriq; servimus, ibi quaerimus Ecclesiam, ibi discutiamus causam nostram.* Autor oper. imperf. homil. 49. in Matth. *In tempore hoc, ex quo obtinuit haeresis Ecclesias, non potest esse ulla probatio verae Christianitatis neq; refugium Christianorum aliud volentium dignoscere fidei veritatem, nisi Scriptura divina.* Hujus generis plura adduximus Loc. de Eccles. § 138.

44. Sufficit igitur nobis, quod doctrinam nostram ex scriptis Prophetarum & Apostolorum, quae utraque pars disceptantium Divina & Canonica esse agnoscit, infallibiliter demonstrare possumus (id enim nos posse in Comitibus Augustanis Ann. 30. Eccius & ipsius complices quodammodo fatebantur, concedentes *Augustanam Confessionem ex Scripturis solis refutari non posse*) ex eo enim immotè colligimus, Ecclesiam nostram esse veram & Apostolicam propter consanguinitatem ac conformitatem cū doctrina Apostolica, quae est veluti Ecclesiae anima, licet non possimus digito indicare, ubi locum inde à tempore Apostolorum extiterit.

45. Quia

45. Quia enim vera Ecclesia nunquam penitus interit ac deficit, ideò ex promissionibus illis divinis perpetuitatem, Ecclesiae nostrae immotà ratione deducimus. Elias non poterat in individuo monstrare cœtum illum septem millium hominum, *qui non curvaverant genua sua coram Baal* 1. Reg. 19. v. 18. absit tamen, ut propterea inferre quis velit, nullos ejusmodi cultores veri Dei & astipulatores veræ fidei reliquos mansisse.

III,

46. Respondemus igitur tertio, distinguendum esse inter Ecclesiae perpetuitatem, ejusdemque in publico Ministerio ab omni errore plenariam sinceritatem. Ecclesiam perpetuò mansisse ac ad finem usque mundi perpetuò mansuram esse credimus, sed publicum visibilis Ecclesiae Ministerium ab omni penitus errore semper fuisse ac fore liberum negamus, id enim prædictionibus divinis & Historiæ tam V. quàm N. T. Ecclesiae fortiter refragatur.

47. Prædictiones & Historias V. T. omnes enumerare non videtur operæ precium, cum de Ecclesia V. T. concedatur ab adversariis, quod non fuerit ab errandi periculo immunis. Quid manifestius oraculo illo Prophetico Azariae 2. Paral. 15. v. 3. *Transibunt multi dies in Israël absq; Deo vero, & absque Sacerdote, & absq; Doctore, & absq; Lege;* cui conforme est illud Oseæ cap. 3 v. 4. *Dies multos sedebunt filii Israel sine Rege & sine Principe, & sine Sacrificio, & sine Altari, & sine Ephod, & sine Theraphim.* Referantur hûc Historiæ Exod. 32. v. 3. ubi totus populus idololatriam exercet adorando vitulum, nec erat aliquis visibilis cœtus Deum sincerè & publicè colens. 1. Reg. 19. v. 10. ubi Elias conqueritur, *eversa esse Dei altaria, Prophetas occisos & se solum esse relictum.* 2. Reg. 17. & cap. 21. 2. Paral. 28. per integra capita, ubi graves extant querelæ de corrupto publico totius Ecclesiae visibilis ministerio.

48. Et quia non potest hæc in parte ostendi diversitas inter Ecclesiam Israeliticam Veteris & Christianam Novi Test. ideò illa omnia pro nostræ sententiæ confirmatione rectè adducuntur, ac tamdiu immota persistunt etiam ad N. Testam. Ecclesiam accommodata, donec adversarii evidentem diversitatem ex Scripturis probent.

49. Sed accedemus propius. Tempore passionis Christi
quam

quænam erat sinceritas publici Ministerii in Ecclesia? quis visibilis ejus splendor? Synagoga Judaica, quæ gloriabatur de titulo veræ Ecclesiæ, Christum unicum Ecclesiæ sponsum & caput crucifixerat, populus suffragium ei præbuerat, Judas apostataverat, Petrus negaverat, discipuli profugerant ac in privatis ædibus latitabant, Christus in cruce pendeat, inde quidam Pontificii referente Bellarmin. lib. 3. de Eccles. cap. ult. statuunt, *Ecclesiam tunc in sola virgine Maria fuisse servatam, in cujus rei signum tribus noctibus ante Pascha candelam unam reliquis extinctis in Ecclesia ardere solere.*

50. Deinde consideretur emphasis prædictionum superius §. 35. enumeratarum. Matt. 24. v. 11. Luc. 18. v. 7. &c. Si Ecclesia in publico verbi Ministerio perpetuò erit sincera & incorrupta, si perpetuò ostendi potest visibilis aliquis cœtus publicè confitentium veram & sinceram fidem, quorsum pertinent hæ prædictiones Christi? Si ventura est publica & penè universalis quædam *ἡ προσασία* 2. Thess. 2. v. 3. à vera fide ut exponitur 1. Tim. 4. v. 1. quomodo publicum Ecclesiæ Ministerium semper erit incorruptum? Si mulier, Ecclesiæ typus, cogitur fugere in solitudinem Apoc. 12. v. 6. Ecclesia non semper erit talis conspicuus & visibilis cœtus, qualis est cœtus populi Romani, vel regnum Gallie, vel Respub. Venetorum, ut de ea loquitur Bellarm. lib. 3. de Eccles. cap. 2. Certè Apoc. 13. v. 3. ὄλη γῆ tota terra dicitur *bestiam secuta*, cujusmodi vaticinia Ecclesiæ statum depingentes in Apocalypticis illis tabulis extant complura. Ergo non solum aspiciendæ sunt promissiones sub certâ conditione Ecclesiæ datæ, sed etiam considerandæ sunt tristes illæ prædictiones de misero & corrupto ejusdem statu.

51. Tertiò consideretur Historia decem persecutionum sub Ethnicis Imperatoribus. Tunc fideles latuerunt in cryptis & cavernis, non potuerunt semper publicè exercere divinum cultum. In decima persecutione, quæ fuit omnium gravissima, everfa sunt templa, Ministri Ecclesiæ in deserta expulsi, libri sacri ignibus exusti, Christiani magno & ferè innumero numero ad supplicium rapti, adversarii contrà gloriati, *etiam nomen Christianum à se funditus extirpatum.* Quis tunc fuit externus
C Ecclesiæ

Ecclesiae splendor? ubi tunc fuit coetus visibilis veram fidem publicè semper profitentium?

52. Neve quis obvertat, non de persecutionibus, sed de erroribus esse quaestionem, an illi in publico Ecclesiae Ministerio locum habeant, ideò jubemus quartò considerari Ecclesiae statum, qualis fuerit tempore Arianismi. Hieronym. in Dial. contra Luciferian. dicit, *ingemuit orbis terrarum & se Arianum esse miratus est.* Idem in Psal. 133. *Ante annos quindecim aut viginti parietes omnes Ecclesiarum haeretici (Ariani) possidebant, Ecclesia autem vni illic erat, ubi vera fides erat.* Ante Hieronymum Hilarius lib. contra Auxent. conqueritur: *Malè vos parietum amor cepit, malè Ecclesiam Dei in rectis adificiisq; veneramini, malè sub his pacis nomen ingeritis, montes mihi & lacus & carceres & voragines sunt tutiores.* Idem in lib. de Synodis dicit: *Rarum esse apud Orientales invenire aut Episcopum aut populum Catholicum, sed ubiq; scandala, ubiq; schismata, ubiq; perfidias, (ex quo colligit Erasmus praefat. in Hilar. Ariana factio tempore Hilarii tam altè radices egerat & sic invaluerat, ut mundus aliquandiu nutaret anceps, utram in partem se inclinaret, praesertim cum per Constantium Augustum exiliis, direptionibus, minis ac terroribus compelleretur accedere partibus Arianorum.* Proinde non habet locum exceptio Bellarmini, quod Hilarius de Mediolanensi Ecclesia solummodò loquatur) Athanas. in Epist. ad solitar. vitam agentes. *Quae nunc Ecclesia liberè Christum adorat? siquidem ea, si pia est, periculo subjacet, nam si alicubi sunt pii & Christi studiosi, siquidem ubiq; tales sunt permulti, illi itidem ut magnus ille Propheta absconduntur & in speluncam & in cavernas terrae sese abstrudunt, aut in solitudine oberrantes commorantur.*

53. Quintò proferri possunt publicae totius Christiani orbis querelae de corrupto Ecclesiae statu proximis ante Lutherum saeculis passim audita, quas ex Bernhardo, Aventino, & aliis Scriptoribus magno numero Catalogus testium veritatis, & Johannes Wolffius in Lectionum memorabilium Centenariis prolixè recensent. Provocat Wolffius ad tremendum Dei iudicium, coram quo nobis omnibus comparendum, quod nihil de suo adjecerit. Extant centum gravamina Nationis Germanicae tempore Maximiliani I. ex publicis Imperii Comitibus ad Curiam

riam Romanam transmissa, in quibus multæ corruptelæ taxantur, quinimò ipse Pontifex Adrianus VI. instructione Legatorum suorum ad Conventum Norinbergensem conquestus est, à *planta pedis ad verticem usq; capitis nihil esse sanum in roto corpore Ecclesiastici ordinis.* Sed non arbitramur operæ precium, ejusmodi querelas, quæ afferri possunt longè plurimæ, prolixius hoc loco recensere, quas qui clausis auribus præterit ac Romanam Ecclesiam ab omnibus corruptelis semper fuisse & esse liberam somniat, eum valdè surdastrum esse oportet.

54. Denique Bellarmin. lib. 3. de Pontif. Rom. cap. 7. de temporib. Antichristi, quem adhuc venturum expectat, sic disse-rit, *quod tunc omnes publicæ religionis ceremonia & sacrificia sint cessatura.* Anglo Remenses in annot. Apoc. 12. fatentur, *fieri posse, ut Ecclesia aliquando non habeat publicum splendorem, publicum statum & regimen, nec libera Sanctorum munerum exercitia.* Quis igitur tunc erit externus Ecclesiæ splendor? quæ Ministerii publici sinceritas ac puritas?

55. Respondemus quartò id ipsum nostros dicere, quan- do inter Ecclesiam visibilem & invisibilem distinguunt. Sed quia adversarii hanc distinctionem graviter oppugnant ac Ecclesiam invisibilem vocant fictam, pictam, phantasticam, Utopicam, imaginariam, &c. idèd hæc distinctio primùm rectè explicanda, postea validè munienda.

56. Quando Ecclesia dicitur invisibilis, id fit duplici respectu. Primò respectu electorum, quorum cœtus in visibili Ecclesia latet, nec est humanis oculis obvius. Certum enim est non omnes, qui sunt membra visibilis Ecclesiæ, esse etiam electos, siquidem *multi sunt vocati, pauci verò electi* Matth. 20. v. 16. cap. 22. v. 14. Certum & hoc est, oculis humanis non posse electos ab hypocritis in cœtu visibilis Ecclesiæ discerni, sed solius Dei oculis sinceram eorum fidem & caritatem agnosci, nos homines probabiliter tantum ex operibus externis hoc agnoscere possumus, inde igitur cœtus electorum in visibili Ecclesia latens dicitur Ecclesia invisibilis; non quod quæramus extra cœtum vocatorum sive extra visibilem Ecclesiam electos, sed uti dictum, quia electi, quatenus tales, non sunt humanis oculis expositi.

57. Frustrà igitur obijciunt nobis Adversarii, quod *excogitaverimus hanc distinctionem, ut possemus obtinere illam deoiv, quod in Papatu etiam manserit vera Ecclesia.* Nam adhuc hodie, quando per Dei gratiam lux Evangelii in nostris Ecclesiis clarissimè fulget, locum tamen obtinet distinctio inter Ecclesiam visibilem & invisibilem, ut ex dictis constat.

58. Deinde dicitur Ecclesia invisibilis respectu externi splendoris & omnimodæ in doctrina puritatis ac sinceritatis. Quamvis enim Ecclesia fundata sit *super petram firmissimam* Matth. 16 v. 18. non tamen semper fulget splendore externo, nec semper habet Ministerium publicum ab omni errore liberum, quando scil. vel à tyrannis vel ab hæreticis obscuratur & obnubilatur. Neque tamen desinit esse Ecclesia, neque denegatur aliis ad eam accessus. Quamvis enim publicum ejus Ministerium sit corruptum, tamen retinet Scripturam sacram, retinet Symbolum Apostolicum, ac unà cum fermento corruptelarum asperso doctrina Prophetarum & Apostolorum in libris ipsorum etiam corrupti Ministerii tempore sonat, quin etiam Deus subinde aliquos excitat, qui corruptelas & abusus taxant, sicut Historia Papatus superioribus seculis dominantis clarissimè evincit. Probationem distinctionis inter Ecclesiam visibilem & invisibilem alibi dedimus.

V.

59. Respondemus igitur quintò, distinguendum esse inter Papatum & inter Ecclesiam sub Papatu, sicut 2. Thess. 2. v. 4. distinguitur inter Antichristum, qui *sedet in templo Dei*, & templum Dei, in quo sedet Antichristus. Papatus, hoc est, errores Papales de superioritate (vel ut Rainoldus loquitur, *suprematu*) Pontificis *αυτοκρατορικῶ*, de meritis, satisfactionibus, operibus supererogationis, purgatorio, invocatione Sanctorum, &c. publicum visibilis Ecclesiæ Ministerium superioribus seculis corruerant & occuparant, Deus tamen sub Papatu semen sanctum sibi servavit, & adhuc hodie in mediis Papatus tenebris, adeoq; in ipsa Roma sibi servat.

60. Sonuit in Ecclesia etiam dominantis Papatus tempore verbum Prophetarum & Apostolorum, ex quo singulis diebus Dominicalibus ac Festivis pericopæ quædam populo fuere prælectæ, retentum fuit Symbolum Apostolorum, recitatus

tus fuit Decalogus, usitata oratio Dominica, prælecta fuit Historia passionis Dominicæ, Baptismi substantia mansit integra, ex Hortulo animæ & libellis aliis consolatoriis prælectæ fuere morientibus preces suavissimæ, &c. Deus igitur per corruptum Ministerium publicum potuit sibi Ecclesiam colligere & verè etiam collegit. Siquidem *verbum Dei nunquam redit vacuum.* Es. 55. v. 11. aures plurimorum auditorum fuere puriores quàm labia docentium, acceptarunt doctrinam illam, quæ in Decalogo, Symbolo Apostolico, Oratione Dominica, Pericopis Evangelicis, Historia passionis, &c. publicè sonuit, repudiato fermento corruptelarum eidem superaddito.

61. Quemadmodum igitur tempore dominantis Baalitismi ac Pharisaismi in Ecclesia V. T. vera doctrina conservata fuit & publicè sonuit in Codice Biblico, in quo ea continetur. Act. 15. v. 21. ita quoque in medio Papatu nostra doctrina sonuit, quoties textus Biblicus è suggestu fuit prælectus, siquidem illam ipsam, non aliam doctrinam & fidem prædicamus, quàm quæ ab Apostolis est prædicata & in scriptis ipsorum Ecclesiæ commendata.

62. Si adversarii morosè urgeant & postulent monstrari sibi certum, visibilem ac separatam eorum coetum, qui eandem doctrinam nobiscum publicè fuerint professi, remittimus eos ad statum Ecclesiæ tempore Baalitismi & Pharisaismi, ubi nam tunc monstrari potuit coetus doctrinam Propheticam puram & incorruptam publicè professus?

63. Quid quòd non solum infantes baptizari in vera fide in Baptismo accepta decedentes, moribundi in uno Christo omnem salutis fiduciam collocantes, Christiani quamplurimi super abusus & corruptelas ingemiscetes, inque fidei Apostolicæ simplicitate acquiescentes, sed etiam Martyres & constantes fidei assertores dominantis Papatus tempore fuerint membra veræ Ecclesiæ Papali Tyrannide pressæ!

64. Quid de Ecclesiis Græcis, Æthiopicis, &c. quid de Waldensium Ecclesia dicemus, quæ licet suos habuerint errores ac navos, tamen longè puriores fuerunt Ecclesiâ Romanâ. Rainerius in summa. *Nulla fuit secta perniciosior Ecclesiæ (Romanæ Apostolicæ) quam Pauperum de Lugduno sive Waldensium,*

sum. Primò quia diuturnior: Quidam enim dicunt, quod dunnve-
rit à tempore Sylvestri, alii à tempore Apostolorum eam deducunt.
Secundò quia generalior, nulla enim ferè terra est, in qua hac Secta
non serpat. Tertiò quod omnes alie cum immanitate blasphemiarum
in Deum horrorem inducant, hæc sola Waldensium magnam habet
speciem pietatis, quod coram hominibus justè vivant & benè omnia
de Deo & omnes articulos credant, qui in Symbolo continentur, se-
lam Romanam Ecclesiam blasphemant & dicunt, eam esse Eccle-
siam malignantium & meretricem, qua sedet super bestia in Apoca-
lypsi & quod defecit sub Sylvestro, cum venenum temporalium est in
Ecclesiam infusum. Thuanus lib. 6. Hist. p. 125. hæc recenset Wal-
densium dogmata. Ecclesiam Romanam, quoniam vera fidei re-
nunciavit, esse meretricem Babylonicam & arborem illam sterilem,
quam Christus diris devovit, proinde minimè parendum Pontifici
& Episcopis, qui ejus errores fovent; Monasticam vitam esse Ec-
clesiæ sentinam, vana illius vota, ignem purgatorium dari nullum,
sacras literas continere viam ad salutem necessaria, Sacramenta
esse tantum duo, communionem sub utraq; specie esse necessariam,
sacerdotib. debere permitti conjugia, Christum esse unicum Media-
torem nostrum, nec ulla ratione esse Sanctos invocandos, &c. Reli-
qua, quæ his adduntur, per invidiam illis affingi factus est ipse
Cardinalis Sadoletus.

65. Sed nullà necessitate cogimur ad illa particularia
descendere, sufficit demonstrasse, quod nucleus Christianismi
in Ecclesia tempore dominantis Papatus fuerit conservatus,
licet varia putamina corruptelarum, traditionum, errorum &
superstitionum fuerint superaddita. Lutherus igitur secutus
mandatum Dei Jerem. 17. v. 19. separavit preciosum à vili, reti-
nuit nucleum, abjecit putamina; non fuit autor Ecclesiæ novæ
essentialiter à veteri diversæ, sed veteris Ecclesiæ repurgator;
absterfis errorum tenebris pristinam doctrinæ Christianæ lu-
cem restituit; non diruit templum Dei, sed Antichristum
in eo sedentem, id est, dominantem & corruptelas doctrinæ
demonstravit.

66. Apud Petrum Paulum Vergerium in Dial. 4. contr.
Hosium tom. 1. oper. f. 237. tali similitudine illud ipsum decla-
ratur. Si contingeret, ut nonnulli ex Senatoribus Venetis occupat à
illic

illic perpetuâ Diēturâ conculcat isq; legibus summam veram ad se
haberent. Et pro libidine regnantes cogere reliquos turpiter ser-
vire; postquam autem eam Tyrannidem per aliquot menses exer-
cuissent, Deus misisset occasionem, quâ Respub. ejectis Tyrannis pristi-
nam libertatem inciperet recuperare atq; gloriam, explodendi essent
Tyranni, qui de civibus enitentibus Reipubl. libertatem instaurare
hoc modo conquererentur. Cur præceditis vos à nostra dominatio-
ne? cur à Reipubl. gremio disceditis? Sic & nos non discedimus ab
Ecclesia Christi, imò cupimus eam in libertatem vindicare instaura-
tamq; cum ab istis diu fuerit miserè oppressa; sed ab illis, qui eam
oppresserant, discedimus.

67. Ecclesia jubetur egredi Babylone Apoc. 18. v. 4. ergo
fuit sub Babylonis captivitate velut triticum in palea. Quamvis
enim Papismus per totum visibilis Ecclesiæ corpus superiori-
bus seculis fuerit dispersus: tamen Deus servavit sibi semen
sanctum, ac habuit populum, qui rectè ipsum coluit. Quod au-
tem de Romana Ecclesia dicimus, in ea Deum habuisse suos ele-
ctos, id dici nequit de Turcis & gentilibus, quod inter eos con-
servetur etiam Ecclesia invisibilis, cum inter hos nulli sint ele-
cti, nec supersint Scripturæ, nec administratur Baptismus, nec
præstò sint illuminationis & conversionis media proxima.

68. Quemadmodum limes affluxu limosæ terræ obru-
tus si repurgetur, idem manet limes: sic nos non transferimus
limites ab antiquis, Prophetis scil. & Apostolis positos, sed li-
mum traditionum & corruptelarum illis supervectum remo-
vemus. Quemadmodum fluvius in progressu cursus sui reddi-
tur turbidus: ita quoque doctrinæ Apostolicæ puritas cœno-
humanarum opinionum fuit turbata & contaminata; remoto
illo cœno manet idem fluvius, sed limpidior redditur.

69. Egesippus Scriptor antiquissimus testatur, Ecclesiam
non diu post Apostolorum tempora mansisse virginem, & ostendit
hoc ipsa inclinatio doctrinæ singulis seculis facta, quam Ma-
gdèburg Centuriæ annotarunt. Conferantur decreta Tridenti-
næ cum disputationibus Scholasticorum; Disputationes Scho-
lasticorum cum scriptis Patrum; Scripta Patrum cum doctrina
Apostolorum in ipsorum scriptis adhuc sonante, & liquidò ap-
parebit, quomodo paulatim à simplicitate & sinceritate do-
ctrinæ

Strinæ ad improprias locutiones; ab impropriis locutionibus ad opiniones; ab opinionibus ad errores; ab erroribus ad hæreses progressus fuerit factus. Ambitio Episcoporum, certamen Pelagianum, securitas hominum, &c. occasionem dedere corruptelis in Ecclesiam invecit. Qui verò somniat, uniformem semper fuisse Ecclesiæ visibilis statum, is in Historia antiquitatis se planè hospitem esse ostendit.

70. Erat Ecclesiæ facies pulchrè ornata tempore Apostolorum & Martyrum, ubi ob persecutiones quidem latebat, sed quoad fidei puritatem verè fulgebat. Erat deinde facies ejus nonnihil maculata tempore Patrum, præsertim posteriorum, ubi à prisca simplicitate paulatim deflectebatur & humanæ opiniones doctrinæ Apostolicæ admiscebantur. Postmodum erat prorsus deformata tempore dominantis Papatus, sub quo totum doctrinæ corpus laceratum ac dissectum fuit. Ultimis hisce temporibus denuò est reformata & pristino fidei Apostolicæ nitore restituta.

71. Experimentum hujus rei capiant Adversarii ac de singulis doctrinæ nostræ capitibus à Papali differentibus ex Prophetarum & Apostolorum scriptis nobiscum disputent & liquidò apparebit, à qua parte stet veritas. Quinimò qui in superiorum seculorum Scriptoribus Pontificiis plenarium consensum quærit, in aère se piscari intelliget. Sine scrupulo in nos recipimus, quòd omnia & singula doctrinæ nostræ capita cum Pontificiis controversa ex ipsis Pontificiorum Scriptorum verbis probare velimus. Bellarminus negare nequit, multos ex Pontificiis Scriptoribus in quibusdam articulis nobiscum sentire, sed addit, *illos Romanæ Ecclesiæ judicio se & sua scripta submisisse*. Atqui illud nondum efficit, quò minus reverà senserint & scripserint, quod in ipsorum scriptis legimus; hoc verò ex illa subjectione elucescit, quod fictitiam Romanæ Ecclesiæ auctoritatem clarissimæ veritatis luci, quæ clausos etiam oculos quandoque ferit, præposterè anteferre voluerint.

72. Hisce igitur præmissis ac præsuppositis, facilè intelligitur, quid ad quæsitum adversæ partis, (*ubi ante Lutherum fuerit Ecclesia*) sit respondendum. Triplicem ex nostra hypothesis formant responsionem ac neutram quæsito satisfacere
sta-

statuunt. Atqui ex antè dictis & probatis patet; & extra Ecclesiam Romanam & in Ecclesia Romana veræ Ecclesiæ membratum temporis fuisse.

73. *Extra Ecclesiam Romanam fuerunt.* 1. Ecclesiæ Græcæ. 2. Waldenses. 3. Confessores ac Martyres, qui Pontificiæ Tyrannidi & erroribus Papalibus publicè contradixerunt atque hoc nomine persecutionem passi sunt gravissimam. Quamvis verò ipsorum confessiones non fuerint ab omni errore penitus liberæ, tamen sinceriores ac puriores fuerunt Romanâ.

74. *In ipsa Romana Ecclesia fuerunt* infantes, moribundi ad Christum unicum Mediatorem conversi, Christiani in fidei Apostolicæ simplicitate acquiescentes, qui licet ratione loci vel publicâ confessione sese non separaverint ab Ecclesia Romana, tamen fuerunt veræ Ecclesiæ sub Papatu Christo collectæ & conservatæ membra.

75. Quando ergo quærunt, *in quamvis orbis regione Lutheri doctrina ante centum & decem annos fuerit predicata?* Respondemus, prædicata fuit in Codice Biblico publicè in Ecclesia prælecto, extra illum enim nullum fidei articulum docemus; locum etiam obtinuit hæc doctrina in cordibus plurimorum, quos tam novit Deus, quam septem illa hominum millia, qui tempore Eliæ non curvaverant genua sua coram Baal. 1. Reg. 19. v. 18. Rom. 11. v. 4. nos verò tam non possumus eos in individuo nominare, quam illi ab Elia nominari poterant.

76. *Quærunt, ubi tum latuerint veri Confessores?* Respondemus, multi latuerunt persecutionibus pressi, quos propterea etiam nominare non possumus, multi etiam in publicum progressi masculè restiterunt Pontifici & erroribus Papalibus.

77. *Si fuissent, inquiunt, ante Lutherum Lutherani, illi mox auditis ipsius prædicatione catervatim ad ipsum confluxissent.* Resp. hoc omninò factum fuisse, Historia illorum temporum testatur. Plurimi enim primo statim intuitu Lutheri scripta approbarunt, seque idem credidisse & credere constanter affirmarunt, plurimi etiam in diversis ac longè distitis regionibus per universam Europam mirâ celeritate & animorum consensione

D

sione

sione doctrinam Evangelicam receperunt, cuius rei testem produ-
cimus ipsum Bellarminum, qui in præfat. tom. i. contro-
v. præfixâ sic differit: *Quis ignorat pestem Lutheranam in Saxonia
paulò antè exortam mox Germaniam penè totam occupasse, inde
ad Aquilonem & Orientem profectam, Daniam, Norvegiam, Sue-
ciam, Gothiam, Pannoniam, Hungariam absumsisse, tam ad Occi-
dentem & Meridiem pari celeritate delatam, & Galliam, Angliam,
Scotiam florentissima quondam regna brevi tempore populatam,
ad extremum Alpes transcendisse, & in Italiam usq; penetrasse. Et
in Orat tom. 4. præmissâ sub finem: Volantes currus miram in-
dicant velocitatem, quâ nova ista Secta (Lutherana) instar pesti-
feræ tabis sese per varias regiones effadit. Nam non contenta Occi-
dus & Aquilonaribus regnis ad Orientem quoq; & Meridiem, ad
Græcos, ad Indos, ad ipsum novem orbem navigare ausa est.*

78. Negant, salvis nostris hypothesibus affirmari posse,
*Romanam Ecclesiam tum temporis fuisse veram Ecclesiam, cum
statuamus, eam multis erroribus fuisse obnoxiam.* Atqui diximus
superius, distinguendum esse inter Papatum in Ecclesia & Ec-
clesiam sub Papatu. Papatus publicum visibilis Ecclesiæ Mini-
sterium corripit, interim per hoc corruptum Ministerium
Deus sibi filios & filias vera Ecclesiæ membra mediante Ver-
bo & Sacramento Baptismi generavit, servavit sibi semen
sanctum, atque ut verbo dicam, reliquit sibi aliquot millia
eorum, qui Papales illos errores publicè grassantes non
sunt amplexi.

79. Quæ contra hanc responsionem proferuntur, om-
nia dexterrimè explicantur adhibitâ distinctione inter Eccle-
siam puram & corruptam. Ecclesia corrupta (qualis facta est
Romana) desinit esse pura propter errores varios in eam inve-
ctos, (quin mò si corruptelas & errores contra fundamentum
pugnantes scienter approbet & pertinaciter propugnet, fit Ec-
clesia apostatica) sed non planè desinit esse Ecclesia propter
Verbum, Baptismum, Symbolum Apostolicum, &c. quæ adhuc
remanent & per quæ in medijs Papatus tenebris Deo collecta
fuit sancta electorum Ecclesia.

80. Sic coetus hæreticorum non sunt Ecclesia, inte-
rim in illis ipsis locis, in quibus hæretici publicum Ministe-
rium

rium occupant, Deus per Verbum & Baptismum adhuc reli-
quum colligit sibi aliquam Ecclesiam, ut probant exempla in-
fantum baptizatorum & adultorum, qui remotis corruptelis
puritatem verbi amplectuntur, quidam etiam erroribus con-
tradidunt. Pari ratione in Papatu (nomine generaliter & colle-
ctivè accepto pro toto cœtu eorum, qui degunt in illis locis, ubi
publicum Ministerium erroribus Papalibus est corruptum) quidam
errores Papales pertinaciter amplectuntur ac violenter
propugnant, hi non sunt de Ecclesia, sed Ecclesiam apostati-
cam constituunt, hi etiam nomine Papatus (proprie specificè
& formaliter accepto) intelliguntur, quidam verò per Bap-
tismum Christo inserti moriuntur in infantili ætate; quidam in
agone mortis exultis errorum stipulis retinent fundamentum;
quidam ingemiscens super abusus & corruptelas in simplici-
tate fidei Apostolicæ in Symbolo propositâ acquiescunt; qui-
dam etiam erroribus contradidunt, ut testantur rogi & gladii, hi
sunt veræ Ecclesiæ membra, hos pro suis Deus agnoscit.

81. Provocant ad librum Lutheri contra Hansi Wurssi
Ann. 41. editum, in quo neget *Evangelium ante se prædicatum*
esse, neget Ecclesiam errare posse, &c. Nos verò diligenter petimus
ac fideliter monemus, ut dissertationem de Ecclesia in illo libro
propositam fol. 421. & seqq. *ἀνευ παραδείματος* legant. Ostendit
enim ibi *λευκοῖς ἐλέγχοις* immotis ac perspicuis argumentis, nos
haudquaquam ab Ecclesia antiqua Catholica secessionem fe-
cisse, cum eundem Baptismum, eandem Cœnam Dominicam
sub utraque specie administratam, easdem claves, idem Dei ver-
bum sine admixto traditionum humanarum fermento, idem
Symbolum Apostolicum, eandem Orationem Dominicam,
eandem doctrinam de honore & obœdientia Magistra-
tui præstanda, de conjugio, &c. easdem etiam passionem cum
illa communes habeamus.

82. Contrà verò probat, Ecclesiam Romanam hodie-
nam, quatenus approbat ac propugnat errores Papales, esse
novam & ab antiqua Catholica Ecclesia discessisse, cum opi-
niones de meritis & satisfactionibus propriis, de indulgentiis,
de aqua benedicta, de peregrinationibus, de fraternitatibus, de

una specie, de sacrificio Missæ, & c. ignotæ fuerint Apostolicæ & primitivæ Catholicæ Ecclesiæ.

83. Postea subjicit. *Fatemur, quod Ecclesia, in qua sedetis, à veteri Ecclesia itidem ac nostra descendat atq; eundem Baptismum, claves, textum Biblicum, pericopas Evangelicas habeat; quin etiam fatemur, quod ab Ecclesia inter vos, non autem à vobis hæc omnia acceperimus; non habemus vos pro Turcis & Judæis, qui sunt extra Ecclesiam, sed de eo conquerimur, quod non maneatis in Ecclesia, in qua per Baptismum renati estis. Hæc omnia latè ibi probat, ac postmodùm addit: Fatemur, quod in Ecclesia sitis, imò in ea etiam sedeatis & regnetis, sed de Ecclesia vel membra Ecclesiæ non estis amplius, sed in sancta illa Dei Ecclesia instituitis novitates, abusus, idololatrias, & c. Deus verò mirabili suâ potentiâ inter vos conservat infantes per Baptismum renatos, aliquos etiam adultos circa finem vitæ in unicum Christi meritum omnem fiduciam collocantes, ut ita vera antiqua Ecclesia cum suo Baptismo & Verbo Dei inter vos maneat ac Diabolus per tot novitates & idololatrias eam non possit penitens delere.*

84. Paulò post respondet postulato Adversariorum, quod novos articulos novæ ipsorum Ecclesiæ unâ cum vera veteris Ecclesiæ doctrina recipere atq; aliquid de nostra confessione remittere debeamus. Hoc verò, inquit, est iniquum postulatam. Vera Ecclesia non est sicut arundo, sed est columna & firmamentum veritatis, non docet mendacia, non tolerat falsas doctrinas, sed unice docet Verbum DEI; si verò unicum mendacium docet, est idololatrica, & c.

85. Hic quilibet videt, quod Lutherus de vera & sincera Ecclesia loquatur, quæ per corruptelas definit esse talis, interim tamen non negat etiam in Ecclesia corrupta posse retineri aliquid boni, per quod Deus etiâ in corruptissimo Ecclesiæ statu cœtum aliquem salvandorum sibi colligit, id quod antea disertis verbis de Ecclesia Romana apostatica confirmaverat. Loquitur etiam de jure, quod vera Ecclesia non debeat scienter aliquid de veritate doctrinæ concedere & remittere in gratiam hostium, interim non negat visibili Ecclesiæ de facto evenire posse, ut ratione publici Ministerii aliquando fiat corrupta, quâ de re latè tractat in libro contra Bullam Antichristi Ann. 20. edito

to tom. 1. oper. Germ. Jen. f. 361. in explicatione Psalmi III. Ann. 30. edita tom. 5. f. 215 in iudicio de quibusdam controversis articulis eod. Anno edit. tom. 5. fol. 7. in Glossa ad Edictum Cæsareum tom. eod. f. 310. in libro de Missa privat. tom. 6. f. 96. in explicat. cap. 14 Joh. tom. 7. f. 102. &c.

86. Idem dicendum de definitione Ecclesiæ in Confessione Augustana tradita, quod scil. loquatur de Ecclesia vera & sincera, cujus propria nota est sincera verbi prædicatio & legitima Sacramentorum administratio, interim tamen in corrupto visibilis Ecclesiæ statu, qualis fuit tempore dominantis Papatus & adhuc est in illis locis, in quibus religionis Papisticæ exercitium unice viget, non desinit esse Ecclesia, sed desinit esse sincera, quæ omnia ex superioribus plenius intelligi possunt.

87. Posterior discursus, *Unde sciamus, sacram Scripturam esse Verbum Dei?* paucioribus absolvi potest. Non provocamus ad solum Spiritus sancti testimonium internum, quod faciunt quidam Calviniani, neque ad solum Ecclesiæ testimonium externum, quod faciunt Pontificii; sed constituimus tres classes testium, qui de divina Scripturæ autoritate testantur.

88. Primus ac præcipuus testis est Deus ipse, sive quod idem est, Spiritus S. in Scripturis loquens & corda hominum de veritate confirmans. Altera classis testium complectitur interna Scripturæ *veritas*, quæ revocari possunt ad quatuor potissimum fontes, Scriptorum manum, doctrinam, stylum & efficaciam.

89. Per manum Scriptorum intelligamus, quod Prophetæ, Evangelistæ & Apostoli suâ manu scribere vel subscribere consueverint. Doctrinæ majestas rerum veritate, sanctitate & sublimitate continetur. Veritas elucet ex mutuo consensu partium doctrinæ inter se & cum V. T. ex erratis sincerè notandis, ex Prophetiarum cum earundem eventu exactissima convenientia. Sanctitas in eo consistit, quod Dei voluntatem & officii nostri debitum purissimè describat. Sublimitas consistit in mysteriis, quæ humanæ rationis captum longissimè transcendunt.

90. In stylo elucet simplicitas & perspicuitas, verborum

rum pondera & autoritas, quæ emicat ex assertionibus & præceptis, nullum in narrationibus, promissionibus vel comminationibus dubitationis vestigium. Præcepta non tam rationum, momentis quam Dei voluntate firmantur, &c.

91. Efficacia se exerit in conversione multorum & subjugatione adversariorum. Excitat in animis lectorum amorem veritatis & sanctitatis, inque adversis præbet certam consolationem. Amorem veritatis ostendit libera fidelium confessio ac Martyrum per sanguinem obsignatio, invictam Scripturæ firmitatem ostendit antiquitas, quod adversus tot furioses persecutorum & Satanæ machinas perstiterit atque adhuc perstet, invicta, &c.

92. Tertia denique testium classis continet externa de Scriptura testimonia. Possunt enim ex omni hominum genere de ea proferri testimonia, inter quæ tamen summo gradu excellit Ecclesiæ testificatio.

93. Quòd si jam quæratur, unde divina Scriptura autoritas nobis innotescat? respondemus, distinguendum esse inter eos, qui sunt intra Ecclesiæ pomeria & eos, qui sunt extra Ecclesiam. Qui sunt intra Ecclesiæ pomeria, non quærunt aut dubitant de autoritate Scripturæ divina, est enim principium, & est unicum veræ doctrinæ fundamentum. Si verò in tentationibus de ea incipiant dubitare vel ex protervia in dubium eam revocent, perinde cum illis agendum atque cum iis, qui planè eam negant, dubitatio enim negationi est proxima, unde cum Nobilis quidam Pontificiæ religioni addictus Dn. D. Gerlachio p. m. hanc quæstionem proponeret & Scripturæ autoritatem sibi demonstrari postularet, respondit ei Gerlachius, *existimabam mihi cum Christiano esse negotium, sed video mihi perinde agendum, ac si res esset cum Ethnico principium Christianæ religionis negante.*

94. Qui extra Ecclesiam sunt, illi vel ex toto negant divinæ Scripturæ autoritatem, ut gentiles: vel ex parte tantum ut Judæi, qui Vetus tantum Testamentum recipiunt. Hi ex V. T. libris de autoritate librorum N. T. convinci possunt, ut ostendit Augustin. lib. 18. de civ. Dei c. 46. lib. 12. cont. Faust. cap. 23. &c.
Cum

Cum illis si agendum, confugiendum ad classem testium tripli-
cem paulò antè propositam.

95. Quamvis verò internum Spiritus sancti testimo-
nium sit præcipuum ac summum, quod etiam solum efficaciter
hominem potest convincere, ab eo tamen non est faciendum,
initium in conversione negantium Scripturæ autoritatem vel
de ea dubitantium, sed primò omnium deducendi sunt ad testi-
ficationem Ecclesiæ, quæ hac in parte fungitur officio præce-
ptoris & manuductoris, quem paganus discipuli locum obti-
nens primùm audiat, postea consideret interna *νεπηγεια* antiqui-
tatis, vaticiniorum, miraculorum, majestatis, &c. tum demum
sequetur interna Spiritus S. testificatio; solum autem & uni-
cum Ecclesiæ testimonium non est sufficiens medium, ut per-
suadeatur pagano divina Scripturæ autoritas, dubitat enim an
illa sit vera Ecclesia, quam audit.

96. At, inquit, potest Ecclesiæ autoritas multis credibi-
libus argumētis aliunde probari, ex antiquitate, consensu gentium,
miraculis, successione Pontificum, nomine Catholice, &c. Respond.
hæ ac similes notæ non sunt apodicticæ, confusam igitur tan-
tum notitiam pariunt, non autem distinctè probare possunt,
quinam cœtus sit vera & sincera Ecclesia, id enim unicè ex sin-
ceritate doctrinæ cum sacris literis per omnia congruente, fir-
miter, apodicticè & immotè demonstrari potest.

97. Alibi illud latissimè probatur, hac vice unicum ad-
ducemus locum ex Stapletono Scriptore Pontificio in Lova-
niensi Acad. quondam Professore Regio, qui in relect. princ. fid.
controv. 1. q. 5. art. 5. p. 113. sic disserit: *Quemadmodum discernunt
hominem à bruto parvuli quidem per externa lineamenta corporis
& figuram hominis, quia iudicium eorum non excedit sensum, adul-
ti verò & rationis usum habentes, indocti tamen & rudes, per ope-
rationes vitæ & functiones propriè humanas, ut loqui more huma-
no, ambulare & similia; sapientes autem & prudentes, quorum
iudicium aliis penetrat per animi prudentiã, aliasq; dotes homini
ad hoc magis excellenter proprias: Sic Ecclesia Christi à sapientibus
quidem & spiritualibus ipsis, quales sunt Ecclesiæ Magistri & Pasto-
res, cognoscitur per sanam doctrinam, & rectum Sacramentorum
usum, ab imperitis autem fidelibus & parvulis in fide, qui de doctri-
na ipsa*

na ipsa in suis principiis & mediis considerata judicare non possunt; ab ipsis quoque infidelibus, qui parum aut nihil norunt de Scriptura, per externam faciem & multitudinem populorum credentium ac Pastorum. Hæc omnia Stapletonus, ex quibus necessariò sequitur, externas illas notas esse dubias, incertas, communes, solam verò doctrinæ sinceritatem & cum sacris literis conformitatem esse propriam, apodicticam & spiritualibus hominibus accommodatam notam.

98. Ipse etiam Bellarminus lib. 4. de Eccles. cap. 2. §. dices; concedit, aliquando ex hypothese Scripturam esse Ecclesiã notiore, quando videlicet Scriptura est recepta & clarè loquitur & oritur questio de ipsa Ecclesia; de suis verò notis cap. 3. §. His igitur: scribit, quod non quidem evidenter verum efficiant eam, cui competant esse veram Ecclesiam, sed tamen efficiant id evidenter credibile.

99. Sed redeamus ad Jesuiticum Discursum, cui hanc opponimus probandi methodum. Quemadmodum Præceptor primò quidem præcepta proponit, postea verò eorum veritatem corroborat: Sic Ecclesia non solùm asserit has esse divinas Scripturas, sed etiam assertionis suæ robur petit ex internis *verborum* & ex testimoniis omnis generis hominum, inter quæ Ecclesiæ primitivæ Apostolicis temporibus vicinæ testificatio excellit, tunc demum sequitur, ut Spiritus S. in corde hominis testetur interiùs & veritatem verborum suorum obsignet. Augustin. contr. Epist. Fundament. cap. 5. *Sequamur eos, qui primùm nos invitant credere, quod nondum valemus intueri, ut fide valentiores facti, quod credimus, intelligere mereamur, non jam hominibus, sed D E O ipso intrinsecus mentem nostram firmante & illuminante.*

100. Sic Samaritani testimonio mulieris, quæ Christum audierat, ad ipsum primò manuducuntur, postea verò Christum ipsum audientes dicunt Johan. 4. v. 42. *Non amplius propter tuam loquelam credimus, ipsi enim audivimus & scimus, quia hic est Salvator mundi.* Pari ratione testimonio Ecclesiæ velut quadam *χρησθησισ* ad Christum in Scripturis loquentem deducimur, postea autem ipsa Christi vox animos nostros ita percellit, ut non amplius propter solum Ecclesiæ testimonium creda-

credamus, sed ipsimet etiam majestatem, veritatem ac certitudinem verbi cœlestis Spiritus sancti operatione in cordibus nostris perentiscamus.

101. Ex his liquidò apparet, in probanda Scripturæ auctoritate nos non committere circulum, quia non remittimus homines ad solam internam Spiritus testificationem, sed addimus interna Scripturæ κειμήλια & testimonia externa præsertim Ecclesiæ primitivæ. Hodierna enim Ecclesia hoc testimonium suum accipit à primitiva, primitiva ab ipsis Apostolis, Apostoli à Christo.

102. Ecclesia primitiva, quæ ipsos Apostolos audivit primâ acceptione librorum, voce Apostolorum & numero miraculorum ad Canonis auctoritatem probandam excelluit. Proxima durantibus adhuc Apostolorum autographis primitivam antecelluit ampliori Prophetiarum N. T. complemento & versionum utriusque Testamenti in varias linguas frequentia & exarato variis libris fidelium de Scriptura sacra testimonio, sequentem Apostolorum & Evangelistarum manu, primitivæ Ecclesiæ auditione & miraculorum numero superavit. Postrema autographis Apostolorum sublatis majori solùm prophetiarum complemento primitivâ & mediam Ecclesiam antecelluit.

103. At, inquit, si creditis Ecclesiæ testificanti libros hos esse Verbum Dei, utiq; etiam absolutè de aliis etiam dogmatibus ipsi credere debetis. Resp. magna hîc est disparitas & ratio disparitatis satis evidens. Testificatio de auctoritate Scripturæ est conformis Dei Verbo & Spiritus S. testimonio, ut patet ex internis κειμήλιαις, hac igitur in parte Ecclesia non errat, quia vox ejus Scripturæ est exactissimè conformis. Quid verò hoc ad alia dogmata, quæ Scripturæ consensu destituuntur, ac præter, imò etiam contra Scripturam honorabili Ecclesiæ schemate velata proponuntur. Ecclesia constituta est testis & custos divinorum oraculorum, nõ autem accepit potestatem proprio lubitu contra claram literam textum Scripturæ interpretandi. Idem enim hoc foret, ac si infidelis Quæstor mandatum Principis chirographo confirmatum accipiens sibi arrogaret potestatem interpretandi tenorem mandati proprio arbitrio contra expressam literam. Sed de interpretatione Scripturæ alibi latè fuit dictum.

104. Quod Lutherus Epistolam Jacobi vocavit stramineam,

E

in

in eo non provocavit ad internum suum Spiritum, sed ad testi-
monium Eusebii Scriptoris antiquissimi, qui lib. 2. Hist. Eccles.
cap. 23. dicit, *eam* *νοθεύει* & quia in hac Epistola non fit tam cre-
bra mentio Christi & Evangelii, ut in aliis Apostolicis Epistolis.
Postquam v. ex Hieron. in catal. illustr. vir. cognovit eam tēpore
precedente in Ecclesia auctoritatem obtinuisse, nō amplius tam
abjectè de ea sensit, neque n. ostendi potest in ulla Bibliorum e-
ditione post ann. 1526. eam ita esse ab ipso evocatam. Præterea
non simpliciter sed comparatè respectu ad Paulinas Epistolas
habito eam sic vocavit, ut verba expressè testantur.

105. An quidam libri N. T. sint apocryphi dicendi, unā
distinctione expediri potest. Si dicatur Canonicum, quod ad
probanda fidei dogmata tanquam ab Apostolis profectum ad-
hiberi potest, hoc sensu omnes libri Biblici, qui in Codice N. T.
continentur, sunt Canonici. Si v. dicatur Canonicum, de cujus
Scriptore nullo unquam tempore in Ecclesia primitiva fuit du-
bitatum, hoc sensu à reliquis N. T. libris distinguuntur Epistola
ad Hebræos, posterior Petri, secunda & tertia Johannis, Episto-
la Jacobi, Judæ & Apocalypsis, de quibus in primitiva Ecclesia
aliquando dubitatum fuisse sigillatim probari potest; nos eo-
rum auctoritatem minimè subterfugimus.

106. Num v. Pontificii ex solo Ecclesiæ testimonio divi-
nam Scripturæ auctoritatem ab hominibus cognosci asserentes,
non cōmittant circulum, de eo ipsi viderint. Quære ex illis, qua-
re credant, hos libros esse Verbum Dei? respondebunt, quia id
constat ex traditione. Quære ulterius, quare credant traditioni?
respondebunt, quia est Ecclesiæ traditio. Quære ulterius, quare
credant Ecclesiæ? statim afferent dicta Matt. 18. v. 17. *Dic Ecclesiæ,*
1. Tim. 3. v. 15. Ecclesia est columna & firmamentum veritatis. Vel
igitur circulum cōmittunt, vel præsupponere coguntur, non ex
solo Ecclesiæ testimonio, sed aliunde ex internis sc. *νεγνησις* au-
toritatem Scripturæ cognosci ac Scripturam esse notio-rem &
certiorem Ecclesiā in cognitione distincta, cum auctoritatem
Ecclesiæ ex ea probent, autoritas n. probans notior & certior
est autoritate probatā. Si ex Scriptura comprobanda est Eccle-
siæ autoritas, necesse est Scripturæ auctoritatem jam antè mihi
debere esse sacrosanctam & authenticam, aliàs incertum per-
æquè incertum probaretur.

107. Si obvertant, *Ecclesie auctoritatem aliis argumentis ac
notis probari posse.* Resp. aliud est quærere de Ecclesie auctoritate,
aliud de Ecclesie veritate. Auctoritatem Ecclesie tantum ex Scri-
ptura, nequaquam v. ex aliis notis probant, veritatem suæ Ecclesie
ex credilibus quibusdã argumentis probare satagunt, sed mo-
nuimus superius, notas illas esse communes, non perpetuas, nec
apodicticas, solam a. doctrinæ puritatem Verbo Dei cõformem
esse apodicticam & perpetuam sinceræ Ecclesie notam juxta
evidentia dicta. Joh. 8. v. 31. *Si in sermone meo mäseditis, verè disci-
puli mei eritis, v. 47. Qui ex Deo est, verba Dei audit, cap. 10. v. 27.
Oves meæ vocem meam audiunt, &c.*

108. Speramus potiora discursu Jesuiticorũ capita esse
discussa, ac seriis Deum precamur gemitib. ut oculos eorum, qui
in simplicitate fidei hisce spinosis quæstionib. turbantur, ab ex-
terno Romanæ Ecclesie splẽdore avertat, aures verò ad audien-
dam vocem Spir. S. in Scripturis sonantem aperiat, ne *φισαυολο-
γιας* ac *χρησολογιας* ejusmodi seducantur.

109. Fideliter a. & per viscera Christi eos obsecramus, ut
toto systemate doctrinæ Pontificiæ prius probè inspecto judi-
cent, antequam quæstiunculis hujusmodi & antithesibus *Ἰουδα-
ϊσμοῦ γνώσεως* 1. Tim. 6. v. 20. *à simplicitate fidei, quæ est in Christo*
2. Cor. 11. v. 3. sese abduci patiantur.

110. Quisquis n. ab agnita doctrinæ Evangelicæ veritate
ad Papatum deficit, is primò omnem religionis certitudinẽ sibi
ip̃i eripit, quod non meis, sed Adversariorum verbis testatum
faciam. Bellarm. lib. 2. de Sacram. cap. 25 statuit, *omnium dogma-
tum firmitatem pendere ab auctoritate presentis Ecclesie.* Si quæras,
quid per Ecclesiam intelligat, respondet lib. 3. de Verbo Dei c. 3.
esse Pontificem cum Concilio. Sed cum Concilia non semper ha-
beri possint, cumque decreta Conciliorum non solum sibi in-
vicem, sed etiam Papæ decretis aliquando repugnent, ideo lib. 4.
de Pontif Rom. c. 2. concludit, *ipsam infallibilitatẽ in judicio do-
ctrinæ & fidei, non esse in cœtu Consiliariorum (Cardinalium) vel
in Concilio Episcoporum, sed in solo Pontifice.* Ultima igitur fidei
resolutio fit in scrinium Papalis pectoris.

111. Non dicemus hac vice, quàm illud scrinium sit quan-
doque impurum, uti testantur Historiæ ac Coster. in Enchir. c. 3.
tatetur fieri posse, ut Petri Successor (Romanus Pontifex) Diaboli-

cis artibus operam navet, illud solùm monemus, quòd ne ipsi quidem Pontificii adhuc hodie in quæstione illa cõsentiant, an Pontifex errare possit, necne? Sic n. Bellarm. lib. 4. de Pont. Ro c. 2. Secunda Catholicorũ sententia est, Pontificẽ ut Pontificem posse esse hereticũ, id sequitur Gerson, Almain, Alphons. de Castro, qui lib. 1. cont. hæres. c. 4. statuit, Pontificem ut Pontificem posse esse hereticum & docere hæresin & factò aliquando ita accidisse.

112. Neq; hanc sententiam Jesuitæ vocare audent hæreticum, cùm contrariũ non sit de fide; sic n. Bellarm. d. 1. de ea iudicat: *Non est propriè heretica ista sententia, nam adhuc videmus ab Ecclesia tolerari, qui eam sequuntur.* Staplet. controv. 3. q. 4. p. 384. *Hæc sententia, quod Papa, ut persona publica non possit errare, apud Catholicos recepta & certa est, et si non de fide. Et contrariũ sustinere esset assertio erronea, scandalosa & offensiva, et si fortè non heretica.* Item. *De fide contrarium opinari saltè quo ad possibile, non videtur esse hereticum propter multos Catholicos, qui contrarium sustinuerunt.* Catharinus in cap. 2. Galat. *De quolibet alio Papa præter B. Petrum conclusio sit, nihil prohibet Papam errare etiam in fide ac deficere, etiam si quidam novitii Scriptores ausi sunt oppositum defendere contra communem Doctorum sensum.*

113. Quia v. Historiæ apertissimè testantur, quosdã Pontifices errasse, ideo Bellarm. & alii operosas quærunt distinctiones, quib. clarissimã veritatis lucẽ obfuscent, concedunt Papã errare posse occultè & actu externo, in declaratione opinionis proprię, in iis quæ pendent ex relatione aliorũ, obiter dicendo, ex odio, in re quæ non sit fidei, in mediis ante conclusionem, in sententia ab Ecclesia nondum definita &c. Sed hæc folia ficus non possunt velare detectam nuditatem errorum Papalium, quorum longè plurimos & gravissimos ex ipsa cathedra proposuerunt, ut alibi latè demonstratur. Decreta Formosi abrogavit Stephanus, Stephani decreta abrogavit Romanus, Romani acta abrogavit Johannes, quis inter hos non erravit?

114. Concedunt, Papam, si sit schismaticus, si non Canonicè intraverit, si nõ sit indubitatus Papa, si suam solùm sententiam explicet, &c. posse errare. At quis me certum reddet, quòd hæc omnia in Pontifice rectè se habeant, quòdque non suam solùm sententiam explicet, sed ex cathedra pronunciet?

115. Vidit hoc Bellarm. ideo cõcludit lib. 4. de Rom. Pontif.

tif. cap. 2. *Omnes Catholici in hoc conveniunt, Pontificem solum vel cum suo particulari Concilio aliquid in re dubia statuentem, sive errare possit, sive non, esse ab omnib. fidelibus obœdiēter audiendum.* Ecquis v. cui religio & salus cordi est, persuaderi sibi patietur, ut absq; ulteriore in sacris literis inquisitione absolute & simpliciter credat ei, de quo adhuc dubitatur, an non possit errare?

116. Ecclesiæ Gallicæ tribuunt summum & authenticum iudicium Concilio, non autem Pontifici, cum de eo nondum certò constet, an ab omni erroris periculo sit immunis. Sed de Conciliis idem demonstrari potest. Cur igitur dubium & incertum religionis fundamentum amplecti velimus? cur non rectâ ad Scripturam accedimus ac vocem decisivam Spiritus S. in illa tonantem reverenter audimus?

117. Deinde qui ab agnita Evangelii doctrina ad Papatum deficit, magno quidem labore ex Scripturis investigandi veritatem in singulis articulis sublevatur (siquidem persuaderetur, quod Ecclesiæ Romanæ iudicium, utpote infallibile, ipsi in omnibus sufficiat) sed quid fiet de admonitionibus Christi & Apostolorum. *Cavete à Pseudoprophetis Matth. 7. v. 15. Scrutamini Scripturas Joh. 5. v. 39. Probate Spiritus an sint ex Deo, 1. Joh. 4. v. 1. Omnia probate, quod bonum est, tenete, 2. Thess. 5. v. 21.*

118. Quinimò cogitur talis transfuga exploratos & compertos errores recipere. Disceptatur inter nos & Pontificios de Communione sub utraque specie. Ex parte nostra stat manifesta Christi institutio. *Bibite ex hoc omnes.* Respondent Adversarii, Apostolos fuisse Sacerdotes, ideoque ad solos Sacerdotes illud mandatum pertinere. At hac ratione pro Laicis non erit instituta Cœna, sed pro solis Sacerdotibus. Solis n. illis dictum, *Accipite, manducate, quibus dictum, Bibite ex hoc omnes.* Beccanus excogitavit aliud latibulum distinguendo *inter institutionem & mandatum* Sed verbum *bibite* continet expressum mandatum non minus ut verbum *edite*. Eò igitur post longas ambages tandem abeunt, *ut unam solùm speciem accipiendam esse dicant propter contrariam Ecclesiæ dispositionem*, sicut Gregor. de Valent. tract. de Miss. f. 95 disertis verbis vocat. Proinde qui Papatui se adjungit, mutilationem Cœnæ contra expressam Christi institutionem approbare cogitur.

119: Idem de singulis controversiis, quæ nostris Ecclesiis

cum Romana intercedunt, in specie demonstrari posset, quod scilicet pro nostra sententia clara, perspicua & Solis radio scripta testimonia in Scripturis extent. Nec ignorare ea potest, qui sacras literas legit & in vera religione à pueris institutus est, interim cogitur velut clausis oculis & auribus Papales errores, superstitiones & corruptelas amplecti. Potest quidem ex Bellarmino & aliis Pontificiis Scriptoribus discere, quo modo eludenda & torquenda sint illa Scripturæ dicta, sed hac ratione non satisfaciet conscientiae suæ, multò minùs Christo judici. *Setimo, quem locutus sum, inquit Christus, Joh. 12. v. 48. ille iudicabit vos in novissimo die.*

120. Tertiò talis apostata seipsum privat omnis consolationis certitudine. Persuadetur enim, imputationem justitiæ Christi per fidem esse figmentum cerebri Lutherani, esse justitiam putativam, imaginariam, larvatam, &c. ablegatur ad propria merita, ad proprias satisfactiones, jubetur confidere meritis Sanctorum, docetur perpetuò de gratia Dei esse dubitandum, &c. Jam verò cum propriæ conscientiae testimonio convincatur, nostra opera esse jam antè Deo debita, esse imperfecta, & immunda; obœdientiam legi à nobis præstitam non esse numeris & gradibus omnibus absolutam, nostras satisfactiones peccato expiando esse impares, quam tandem poterit habere consolationem in tentationibus ac pavoribus conscientiae, nisi unicum Christi meritum fide apprehendat? Nimirum ut in solo Domini verbo sapientia vera; sic in solo Christi merito fiducia vera.

121. Quartò idem se participem facit reatus, quo ob sanguinem Christianorum tam largè & copiosè effusum Papatus Deo tenetur obstrictus. Cogitetur laniena Parisiensis, confidretur Inquisitio Hispanica, legantur Historiæ Ducis Albani in Belgio, aspiciantur ardentes piorum rogi & vivus habeatur commentarius vaticinii Apocalyplici cap. 17. v. 6 *Vidi mulierem ebriam ex sanguine Sanctorum & ex sanguine Martyrum Jesu.* Ac vera Ecclesia non est sanguinaria, non sitit sanguinem, quia Sponsus ejus est Agnus. Augustin. lib. 3. contr. Crescen. cap. 50. *Nemini unquam bono in Catholica placuit, ut in hereticum etiam convictum se viatur usq; ad sanguinem.* Lactant. lib. 5. Instit. cap. 19. *Defendenda est religio non occidendo, sed moriendo; non se vi-*

sevitia, sed patientia; non scelere, sed fide. Illa enim malorum sunt, hac bonorum. Si sanguine, si tormentis, si malo religionem defendere velis, jam non defendetur illa, sed polluetur. Cogitetur quibus modis ac mediis Evangelica religio tempore Apostolorum & primitivæ Ecclesiæ fuerit propagata? accommodetur ad illa media progressus Pontificiæ ac nostræ Ecclesiæ, & facillè apparebit, uter propius ad primitivum illud exemplar accedat.

122. Denique idem se participem facit omnium peccatorum, qui à doctrina Papistica approbantur, vel ex ea necessario consequuntur. Nihil jam dicemus de æquivocationibus Jesuiticis, quæ nihil aliud sunt quàm mentiendi artes, nihil de seditiosa & sanguinaria illa doctrina judicio etiam Parisiensis Parlamenti damnata, quòd Tyrannos, inter quos numerantur omnes Reges ac Principes, qui à Romana sede secessionem fecerunt, impunè imò & meritoriè quilibet privatus occidere possit; expendatur lex ac necessitas Cœlibatus sacris ordinibus imposita. Dies Domini olim manifestabit, quot horrenda scelera & immunditias spurcissimas in Ecclesiam Dei lex illa introduxerit. Non improbamus Cœlibatum in personis continentia dono instructis, sed jugum Cœlibatus personis minùs idoneis promiscuè impositum improbamus. Videt Deus, quantas uestiones tales quandoque experiantur, & quàm absurda & flagitiosa committant, parum memores illius Apostolici: *Melius est nubere quàm uri* 1. Cor. 7. v. 9. De voluntaria seminis profusione Thomas Aquinas probat, *quod gravius peccatum sit homicidio & scortatione*, illud verò in Monasteriis dominari norunt illi, qui confessiones audiunt, referunt illi, qui ex Monasteriis veniunt.

123. Jubentur in Papatu imagines adorari cultu latriæ, Sancti honore adorationis coli, nec solum ut intercessores, sed etiam ut opitulatores invocari, propugnantur *idolo deo sensu*, interdicitur Laicis lectio Bibliorum, permittuntur lupanaria, publicè exercetur Simonia. &c.

124. Hæc omnia probè expendant, qui à Jesuitis ad defectionem sollicitantur, antequam veræ religioni, in qua per singularem Dei gratiam institui sunt, repudium dent & Romanæ Ecclesiæ sese aggregent. Longè dispar est ratio eorum, qui in tenebris Pontificiis educati & à lectione Scripturæ prohibiti

erro.

errores quosdam adhuc fovent, quam eorum, quibus lux celestis veritatis affulsit, *cujus gustaverunt bonum Dei verbum & virtutes futuri seculi*, Heb. 6 v. 5. postea vero cum gravi conscientiae vulnere relicta verbi luce Papalibus tenebris sese scientes ac volentes involvunt.

125. Insonet auribus & cordibus ipsorum gravissima præmonitio Spiritus sancti, Apoc. 14. v. 9. *Si quis adoraverit bestiam & imaginem ejus, & acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua, v. 10. Etiam hic bibet de vino ira Dei, quod mixtum est mero in calice ira ipsius; & cruciabitur igne & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum & ante conspectum Agni, v. 11. & fumus tormentorum eorum ascendit in secula seculorum, nec habent requiem die & nocte, &c.* Quod longissime à nobis omnibus abesse jubeat & in agnita veritate, *quæ est Verbum Dei*, Joh. 17. v. 17. clementer nos conservet, qui nos creavit, redemit, & per

Verbum & Baptismum sanctificavit ad vitam æternam, cui soli vero Deo Patri, Filio, & Spiritui sancto sit

laus, honor ac gloria in secula

sempiterna, Amen,

Noscere fortè cupis miras Cacodæmonis artes,
Quæ trahit in casses credula corda suos.
Huc ades, atq; theses lustra, quas dextra GERHARDI
Promit, & apponit Vane Suita tibi:
Et quas LEISRINGUS clypeo munitus & ense
Propugnat, metuens hostica tela nihil.
Has lege, perlectas memori benè mente reconde,
Impedient q; tuos retia nulla pedes.
Qui Gesuitarum fallacia noverit ora
Hic Sathanae technas noverit atq; dolos.

Johan. Major D.

FINIS.

Elendy Contentorum.

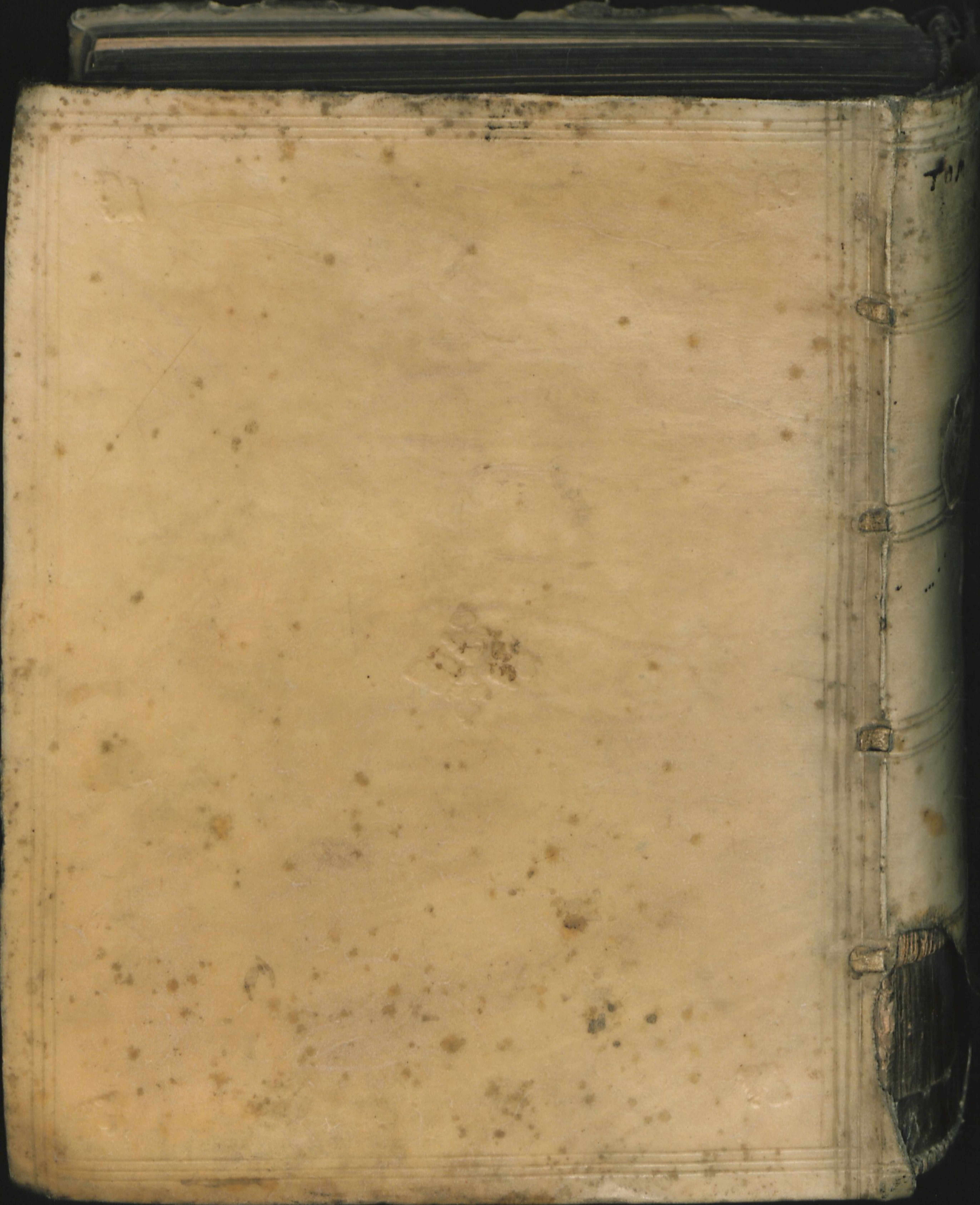
- Balthasari Meisneri Disputatio Theologica de norma fidei. Wittob. 1623.
 Jos. Tarnovii Disp. Theol. de deo filio. Rostob. 1624.
 Jacobi Martini Disp. de primo Creationis tunc.
 Jos. Cotsmanni Disp. Theol. universalia exhibent brevissimam resolutionem sex problematum ex cap.
 3. Gen. deumtorem. Rostob. 1627.
 Valentini Legdei Disp. Theol. de imagine dei in domo ante lapsum. Rostob.
 Bartholomei Batti Disp. Theol. de mysterio unionis hypostaticae de unitate naturarum in christo. Gry.
 phirwaldia. 1624.
 Jos. Gerardi consideratio duorum circuli, quibus desolata Amphitruo haurere videntur, ut a
 Litteni doctrina secessum faciant. Jena. 1625.
 Pauli Stevogtii Disp. Philosophica de visione dei sicut in se e. Jena. 1625.
 Jos. Tarnovii Disp. de aeterna praedestinatione hominum in fide justificante ad finem usque vite
 perseverantium. Rostob. 1625.
 Jos. Chiseni Harmonia Evangelistarum secundum parochia et itinera domini, Sora. 1627.
 Fidelis admonitio de religione papistica fugienda et Lutherana constanter retinenda. Wittob. 1625.
 Pauli Roben Demonstratio ostendens religionis Pontificiae lubricitatem, incertitudinem et
 vanitatem. Wittob. 1629.
 Jos. Hülfemann Disp. A. orthodoxa contra necessitatem conjunctionis Evangelicorum cum Romano Papa
 et. Wittob. 1630.
 Wilhelmi Gysen prudentia pontificiorum idolatria. Wittob. 1631.
 Jos. Schawzi discursus Politicus, in quo ostenditur Pontificum Politicos hypoteser fore, quibus in
 iuriam inferant tam Imperio Romano, quam Sacris Imperatoribus. Wittob. 1629.
 Pauli Roben ~~de potestate~~ ^{de potestate} Romani episcopi. Wittob. 1628.
 Ep. Oratio panegyrica de causis tot humilitatum. Wittob. 1627.
 Wencelaei Altwasserii Oratio revocatoria. Olm. 1611.

ULB Halle 3
 004 053 834

Sb.

17
 Pato
 V3

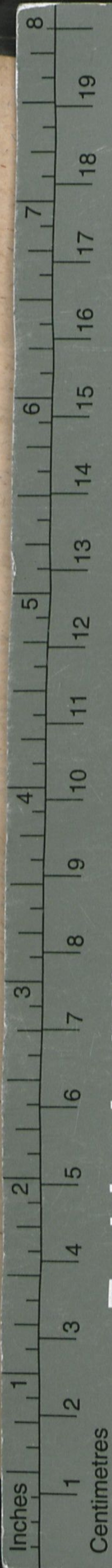

707

Faint, illegible stamp or mark in the center of the cover.

B.I.G.

Farbkarte #13

deratio
 ISCURSUM
 bus

ITA
IORIBUS
LE CONAN-
HERI DOCTRI-
 em faciant,

ua
 DEI Auxilio
Salanâ

SIDE
GERHARDO
 , & Profess. Publ.

d. 27. M. Augusti in
rico instituendâ,

reddet
ISRINGIUS
 Misnicus,

Æ
a Tobia Steinmanni,
 C. XXV.

2

7

